

# Cauterəa mala Buləs aban ká a ban AMƏ ROMA Məncəu

*Cautera mala Buləs aban ká aban amə Roma*  
ka Buləs giləi ace bəlki bá bwaltagir male amur  
pabamuru mənana ndakam aba kpata Kərəsti,  
andə gir mana mənəia yì pabamuru kə yinəi aba  
do mala aməkwadi ka. Mugulacau ka nda mənana  
ama, bwapəndəa kat ka à nda aba bealu məbane  
mala *caubikea* sə àwá pà kàm dāng. Dəm ngga,  
səm kat ka səm nda ka amə'caubikea abadəm  
Bakuli, kun nacau pà kàm a bu səm dāng. Səama  
Bakuli giləkina njar mala puri bá mənəia yì bealu  
nggea məbike andə məpə bangciunì ka, mənana  
yì túr Muni Yesu bə yì wú ace acaubikea ma'səm  
ngga. Nə *bwamuru* male ka, Bakuli kə twal səm,  
səm mənana səm pa bamuru aban Kərəsti ka, səm  
nda ka amə'cauboarna a baní. Nə pabamuru  
ka, dupəna səm púp bə səm ak mənəia yì boro  
mala Bakuli, sə bə səm tita *dukdo mala amə kpata*  
*Kərəsti*. Mənəia yì Cau Amsəban mægule ka duməna  
púp à nə hamnəi a koya ban, aban abwana aba  
banza kat.

## **Agir mənana a bāləi ka**

Abwana mənana amə Yahudi na raka andə  
caubikea1:1-32

Amə Yahudi andə caubikea2:1-29

Njar amsəban mala Bakuli3:1-4:25

Pabamuru andə nggurcau5:1-21

Bəsa yiləmu aba Kərəsti6:1-21

Bangŋo Məfele aba do mala məkwadi8:1-17  
 Isərayila aba kàni mala Bakuli9:1--11:32  
 Bealəu mala aməkwadi12:1--15:13  
 Masələata cau andə makkiakun15:14--16:27

### *Makkun mala Buləs*

<sup>1</sup> Mənia yì cauterəa ka pur nəban Buləs, guro mala Kərəsti Yesu, mənana Bakuli tunəi bə duk mə'mishan, sə tàrri ace túró hamnə bəsa Cau Məboarne mala Bakuli ka.

<sup>2</sup> Bakuli pacau ace mənia yì Cau Amsəban ngga, bara-bara nəban amə'bangnəa male aba Maləmce Məfele.

<sup>3</sup> Cau Amsəban ngga, ndá amur Muni, mənana do banza male ka à bəli a tau mala Dauda.

<sup>4</sup> Sə à yì ləmdəí, Muna mala Bakuli na, nə loasəo mənana à loasəi a bembə nə rəcandəa mala Bangŋo Məfele ka. Yì nda Yesu Kərəsti Mətala səm.

<sup>5</sup> Nə ban Kərəsti sə Bakuli pa səm bəwamuru andə boro mala do mə'mishan, bə səm ne abwana arə anzali a koya ban ngga, gır mənana Bakuli pa acea ka, ace mənana bəà pabamuria, bəà oki wi sə anggo ka lùlləi bə kum gulo.\*

<sup>6</sup> Wun ngga, wu nda abalə abwana mənana à tunəia bəà duk amala Yesu Kərəsti ka.

<sup>7</sup> Ən nggə giləa wun, wun kat a Roma, mənana Bakuli earce wun sə tunə wun bə wu duk amale ka.

Bə Bakuli Tár səm andə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti, pa wun bəwamuru andə dorəpwala.

### *Buləs earəna cè ká Roma*

---

\* 1:5 1:5 Balli gbal aba: Atúró 26:16-18; Rom 15:17; Gal 2:7,9.

<sup>8</sup> A tite ka, ən nggə pakki Bakuli mem yàwá nəban Yesu Kərəsti ace wun kat, acemənanə pabamuru ma'wun a baní ka, banza kat onghəna cè.

<sup>9</sup> Bakuli mənana ən nggə pakki wi túró nə babumam kat, aba hamnə Cau Amsəban mala Muni ka, nda mə'nakunam ama ən nggə pakhiwi ace wun tütù.

<sup>10</sup> Aba hiwi mem koya pwari ka, ən nggə zəmba bə Bakuli ear ka, ko bə lang ngga bə ən kum njar a masələate bə ən kya aban wun.

<sup>11</sup> Mim ngga ən earce kərkər a babumam bə ən kya sən wun, bə ən pa wun aboro bá Bangho mənana nə pa wun rəcandəa ka.

<sup>12</sup> Gír mana ən nakiyi ka nda mana ama, ən nggə earce bak babum wun nə pabamuru mem, sə mim gbal ka mə kum bakbabum nə ma'wun yi pabamuru.

<sup>13</sup> Wun amə'eambəam, ən nggə earce bə wu sələ ama ən kàni a babumam kusə pas mə nə ká a sən wun, sə ən kum njar dāng, bə ado. Ən nggə earce yinə abwana abalə wun aban Yesu, kəla mənana ən kum abea abwana abalə akún arə abea anzali ka.†

<sup>14</sup> Dumənam púp bə ən pakki amə Gərik andə abwana mənana amə Gərik na raka túró, amə sələe andə amə dʷanyí sələe.

<sup>15</sup> Ace mani ka, babumam kə pi arə ká aban wun gbal, wun mənana aba Roma ka, bə ən kya hamnə Cau Amsəban.

---

† **1:13 1:13** Balli gbal aba: Atúró 19:21.

*Rəcandəa mala Cau Amsəban  
mala Bakuli*

<sup>16</sup> Mim ngga kəsəkyə kə pakkam arə Cau Amsəban mala Kərəsti dāng, acemənana mənəia ka rəcandəa mala Bakuli na ace amsə abwana mana à pabamuria ka, tite nə bwa Yahudi, sə bwa mənana bwa Yahudi na raka.‡

<sup>17</sup> Yi Cau Amsəban ngga, ndá kə ləmdəa səm lang sə Bakuli kə nggadi səm, bə səm pələ abwana aməboarne a badəmbi. Mənəia ka kə pa anggo nə gūli arə Kərəsti, twal a tite kya pur a masələate, kəla mənana Maləmce na ka ama: <<Bwa mənana kuməna akban aban Bakuli ka, nə dumnə yiləmu aba gūli arə Bakuli.Š>>\*

*Bumlulla mala Bakuli  
amur caubikea*

<sup>18</sup> Bakuli kə ləmdə bumlulla male nə kuli amur amə'caubikea andə amə'bealbikea mənana à kə par məsəcau nə abealbikea malea ka,

<sup>19</sup> acemənana gir mana boaro bəa sūrəi amur Bakuli ka, səmbərəia wia dāng. Bakuli ka ləmdənia wia a banfana.

<sup>20</sup> Didyal mənana Bakuli pusə banza ka, bwapəndəa sənəna nzali andə kuli. Nə agir mənana Bakuli pea ka, à sənəna abəalu male bwāng, kəla rəcandəa male mana kə mal raka, andə pā male mala Bakuli. Ace mani ka, à pənə kun nacau ace dʋwanyi sūrə Bakuli dāng ko bəti!

<sup>21</sup> E, à sūrənə Bakuli, sə à binə peri a baní kəla Bakuli, à kə pakki wi yàwá dāng. A kun mani ka,

---

‡ **1:16 1:16** Balli gbal aba: Mar 8:38; 1Kor 1:18,24. § **1:17 1:17** nə dumnə yiləmu aba gūli arə Bakuli: Ko: <<nə dukdo gūli arə Bakuli.>>

\* **1:17 1:17** Balli gbal aba: Hab 2:4.

denyicau malea pələ məbane, sə babumia do a pəndəa.†

<sup>22</sup> A nê malea ka, à nda ka amə'sələe, səama yia ka, à kwar dāng.

<sup>23</sup> Amur mənana bəà peri aban Bakuli məboarəwe mənana nə yiləmu málá male pà kām raka, à kara à kutia peri aban abənzál mənana à pea kəla bwapəndəa andə anyal, andə agirkusəu andə agir-nzali ka.‡

<sup>24</sup> Ace mani ka, Bakuli vwaki bui a rəia aba pakkia agir beami malea mala nonggi nə rəarəu, mənana babumia earkiyi ce ka, sə à kutia pakkia agir kəsəkya arəarəia.

<sup>25</sup> Yia ka à nggadī məsəcau mala Bakuli nə nyir, sə à kə peri aban agir mənana Bakuli pusəia ka. À dəki nggearə Bakuli mənana pusə agir kat, mənana boaro bəà kpate, bəà bəwangsəi bə ka! Bə do anggo.

<sup>26</sup> Acemənana à pa anggo ka, nda Bakuli nyia abalə anpel mala agir kəsəkya malea. Nggearə amaməna malea ka à nying dolabura, à kə pak bəwama nə rəarəia.

<sup>27</sup> Anggo gbal sə aburana nying nongɲo nə amālea, à kútí aban nonggi nə rəarəia. Aburana kə pak agir kəsəkya nə rəarəia. Nda gir mənana tsəa sə à nunbi bəmuria bəshi andə tanni, atəcau mala mənə yì agir məbane mənana à kə pakkia ka.

<sup>28</sup> Acemənana aməno yì abəwana ka à bīnə pak túró nə sələe mala Bakuli ka, Bakuli nyia gbal andə

---

† **1:21 1:21** Balli gbal aba: Afi 4:17,18. ‡ **1:23 1:23** Balli gbal aba: Nggur 4:16-18; Atúró 17:29.

adenyicau məbane malea, dekia bəà pakkia agir mənana boaro bəà pea raka.

<sup>29</sup> Yia ka, do malea lumsə nə koya ulang túró bealbikea, andə mbali, andə binəmururu andə mwararəu, andə walki-alú, andə munəki-amunəo, andə swarkiban, andə ce'shiria, andə twal lulləú.

<sup>30</sup> Yia ka à kə nacau məbane anzəm abwana, aməbinə mur Bakuli na, à kə okban dāng, à ndanə twalmuru, andə nggori. Denyicau malea ka nda aba pusəki abəsa njar mala pakkia agir məbane, sə à kə oki aməbəlia dāng.

<sup>31</sup> À pənə babum dāng, à kə lumsə cau malea mənana à ne ka dāng. Yia ka à ləmdəkiyi pəməboarne dāng, sə à pənə məsəswatər arə abwana dāng.

<sup>32</sup> À sələnə ama nzongcau mala Bakuli bang ama, abwana mənana à kə pakkia ulang amənia yì agir ka, à nə ká lú. Sə kat andə sələe mənə ka, à go amur pakkia agir nì nəmuriə dāng, à kə earnə abwana mənana à kə pakkia agir nì ka.

## 2

*Bashi məbafoe mala Bakuli  
amur caubikea*

<sup>1</sup> We ka, a kə twali ama a nə pakkia aməno yì abwana ka bashi, sə a nda kəla yia nə bealbikea, a panə kun nacau dāng! Bə we ka a na ama yia ka aməbealbikea na bəa pea wia tanni ka, a ndaban pakkia bamuro bashi, acəmənana we mana a kə bashi abea bwana ka, kə àkə gir nì na gbal a pakkiiyi ka.\*

---

\* **2:1 2:1** Balli gbal aba: Mat 7:1; Luk 6:37.

<sup>2</sup> Səm sələnə ama Bakuli aba pe male mala kpata məsəcau ka, nə bashi koyana mənana pakkiyi a'ulang agir mənana ani ka.

<sup>3</sup> Mənana a kə bashi abwana ace pakki amənia yì agir ka, a kə səni kəla a nə apî bashi mala Bakuli le, yi mana kə àkə gir nì na a pakkiyi gbal ka?

<sup>4</sup> We ka, a sən nggea b̄wamuru, andə twal gandəa, andə munyi mala Bakuli mənana ndanəi a rəo raka re? Mənia ka kəgìr na a bano re? A sələ ado ama b̄wamuru male ka nda ace mənana nə nyesəo wu pwanzali a b̄anì, wu nying buo arə caubikea ka re?

<sup>5</sup> Sə acemənana we ka a ndanə murcandəa, a binə nying buo arə caubikea ka, a nda rə rambəi b̄amuro candəna tanni. Acemənana pwari mala bumlulla na kə yiu ka, mənana bashi məbafoe mala Bakuli nə ləmdə rəi ka.

<sup>6</sup> Bakuli nə bashi koyana le ka amur gir mənana pak ka.†

<sup>7</sup> Abwana mənana à lidəmba nə pəməboarne sə à kə alta boarb̄wa, andə gulo, andə do api-lú nəban Bakuli ka, Bakuli nə pea wia yiləmu mənana málá male pà kàm raka.

<sup>8</sup> Sə bumlulla andə bumpina male ka nə suləo amur amə'earce b̄amuria, andə aməbinə kpata məsəcau ace gya atà bealbikea.

<sup>9</sup> Nggea tanni nakam andə rəpina amur abwana mənana à lidəmba nə gya aba bealbikea ka. Nə tite nə b̄wa Yahudi sə b̄wa mənana b̄wa Yahudi na raka.

---

† 2:6 2:6 Balli gbal aba: Ang 62:12; Pas 24:12; Mat 16:27; 1Kor 3:8; 2Kor 5:10; Sən 22:12.

<sup>10</sup> Sə əbwana mənana à kə pak məboarne ka, boarəwə andə gulo andə dorəpwala mala Bakuli nə suləo amúrià. Tite nə bwa Yahudi sə bwa mənana bwa Yahudi na raka.

<sup>11</sup> Mənia ka nda acemənana Bakuli ka, kə tərban dāng.‡

<sup>12</sup> Əbwana mənana amə Yahudi na dāng sə à sūrə Nggurcau mala Bakuli mənana pe Musa raka, bəa pak caubikea ka à nə kidikia. Bashi malea ka, pà nə pang nə Nggurcau mala Bakuli mənana à giləi nə giləe ka dāng. Sə əbwana mənana à sūrə Nggurcau ka, à nə bashia wia nə gir mənana Nggurcau na ka.§

<sup>13</sup> Sə pà ace ok Nggurcau nəmurəi sə bwa nə duk məboarne a ban Bakuli dāng, nda atārəia andə pak agir mənana Nggurcau bang ngga.\*

<sup>14</sup> Ko nggearə əbwana mənana amə Yahudi na dāng, mənana à pà nə Nggurcau mala Bakuli raka, à kə ləmdəa ama Nggurcau mala Bakuli ndakam a babumia. Acemənana bə dənyicau malea ləmdəia wia gir sə à pè, sə karə nə cau mənana Nggurcau bang ngga, yia ka à duməna nggurcau mala bamuria, kat andə amani ama à pənə Nggurcau raka.

<sup>15</sup> À ləmdəi əba pə ama Nggurcau mala Bakuli ka à giləni a babumia, sə babumia andə dənyicau malea ka, à kə ləmdəia wia ko à bəwarkina, ko à nda ban pak məboarne.

‡ **2:11 2:11** Balli gbal əba: Nggur 10:17; 2Kpa 19:7; Gal 2:6; Afi 2:9; Kol 3:25; 1Bit 1:17. § **2:12 2:12** Balli gbal əba: Rom 3:19; 1Kor

9:21. \* **2:13 2:13** Balli gbal əba: Jem 1:22-23,25.

<sup>16</sup> Sə mənəia ka nda Cau Amsəban mənana ən nggə hamnəi ka, ama pwari nda kə yiu ka, mana Bakuli nə bashi abwana amur adenyicau ba-səmbərəa malea nə bu Yesu Kərəsti.†

### *Amə Yahudi andə Nggurcau mala Musa*

<sup>17</sup> We mənana a kə tunə bamuro ama a nda bwa Yahudi, a kə gūli arə Nggurcau sə a kə nggori nə Bakuli.

<sup>18</sup> A sūrənà rəgir mənana Bakuli earkiyi ce ama wu pak ka; a sūrənà rə məsəcau acemənana à kanino anggurcau male.

<sup>19</sup> A ndanə sələe kàngkàng ama a nda məbwalgara mala ante, sə a nda täləban mala abwana mənana à do aba pəndəa ka.

<sup>20</sup> A kə səni kəla a nə duk məkwarkir amə dʷanyɪ sələe andə məkania amuna gir aba njar mala Bakuli, acemənana sūrəgir andə məsəcau kat ka ndakam aba Nggurcau ka.

<sup>21</sup> We mənana a kə kani abwana gir ka, palang sə a pà nə kani bamuro dāng? A banggi abwana ama bəa kəa iun'í dāng, sə we nə bamuro ka, a kə iun'í re?

<sup>22</sup> A na ama bəa kəa nongnəban a nza nə dobala dāng, sə we ka a kə pak caubikea nongnəban a nza nə dobala re? A kə binəce peri atà ankúl, səama a kə pak túró nə agir mənana à iuwia nə iuwe a ndà mala alú ka re?

<sup>23</sup> A kə nggori ama a sūrənà rə Nggurcau mala Bakuli, səama à kə pe wi gulo dāng, acemənana à kə pár Nggurcau male.

---

† **2:16 2:16** Balli gbal aba: Ham 12:14; Rom 16:25; 1Kor 4:5.

24 Pà bə sə Maləmce bang ama, <<Ace cau ma'wun, wun amə Yahudi sə abwana mənana arə acili anzali ka à kə pak ce 'Bakuli bə>>‡ dāng.

25 Kasə-batau ka ndanə gir məboarne atə bə wu kə kpata Nggurcau mala 'Bakuli ka. Sə bə wu kə pər Nggurcau mala 'Bakuli ka, wu duməna kəla weama à kasəa wun batau dāng.

26 Sə abwana mənana amə Yahudi na raka, bəa kpata Nggurcau mala 'Bakuli ka, 'Bakuli pa nə twalia kəla weama à kasənia wia batau re?

27 Məsəcau ka, nda mənana ama abwana mənana à kasə bətea raka, mana à bwal Nggurcau mala 'Bakuli ka, à nə mak wun nə bashi, wun amə Yahudi mana à kasə bata wun, wu ndanə Nggurcau mala 'Bakuli, sə wu kə kpate raka.

28 Duk bwa Yahudi məbafoe ka, pə acemənana bwa ka à bəli a təu mala amə Yahudi, ko acemənana à kasəi wi bəte ka dāng.

29 Awo pa anggo dāng, bwa Yahudi məbafoe ka, nda bwa mənana babumi ka à nggadini, nrě giləkina andəa 'Bakuli; sə mənə ka túró mala Bangho mala 'Bakuli na, kpata Nggurcau na dāng. 'Bwa kəla mənə ka, bəwangsəban male kə pur aban bəwapəndəa dāng, kə pur nəban 'Bakuli. §

### 3

#### *Bakuli ka kə nggadī dāng*

1 Nə mana sə duk bwa Yahudi ka kutina ban nəi le? Ko a na raka, kasə-batau ka kəgər na le?

---

‡ 2:24 2:24 Balli gbal aba: Isha 52:5; Ezək 36:22. § 2:29 2:29 Balli gbal aba: Nggur 30:6.

<sup>2</sup> E, duk bwa Yahudi ka agir məboarne nakam kprem abaləi! A tite ka Bakuli pea amə Yahudi acau male a buia.

<sup>3</sup> Məsəcau ka, abea bwana abaləia ka à kpata cau mala Bakuli kəla mənana à bang ama à nè pak ka dāng. Sə dʋanyɪ kpata cau malea kâ, nggadi doməsəcau malə Bakuli le?

<sup>4</sup> Ko bəti! Sə bə koyan ngga mə'nyir na ka, Bakuli ka mə'məsəcau na. Kəla mənana Maləmce bang ngga:

<<À nè kúmǒ nə məsəcau,  
aba cau mana a na ka,  
sə bəà wulio ka,  
a nə li bashi.>>\*

<sup>5</sup> Sə bə bealbikea ma'səm kə ləmdə cauboarna mala Bakuli ka, aman sə səm nə na? Səm nə na ama Bakuli pāngɲənà kpak, yɪ mənana bə so bumlulla male amur səm ngga le? (Mənia ka nə mala bwapəndəa na.)

<sup>6</sup> Ko bəti! Bə Bakuli ka mə'cauboarna na raka, palang sə nə karə pakki banza bashi?

<sup>7</sup> Sə bə bwa nə gandə na dəm ama, <<Palang sə Bakuli nə bashiam ama mə nda mə'caubikea, yɪ mənana dʋanyɪ na məsəcau mema, ləmdə məsəcau male a banfana, sə kărəi wi boarbwa mēgule ka?>>

<sup>8</sup> Pələa abea bwana tsəka səm cau, ama səm na ama, <<Lidamba ma'səm aba caubikea ka, nə nggá yinə gir məboarne!>> Abwana mənana à na mənia yɪ cau ka, boaro bəa kasəia wia bashi mənana karə a rəia ka.

---

\* **3:4 3:4** Balli gbal aba: Ang 51:4.

*Bwapəndəa kat ka  
amə caubikea na*

<sup>9</sup> Səm amə Yahudi ado ka, səm nə ne bəmür rə səm ama səm kúti acili abwana le? Awo, səm kúti a dāng ko bəti! Acemənana səm angrəna dəmba səm ləmdəna ama bwapəndəa kat, amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka, à nda abata rəcəndəa mala caubikea.

<sup>10</sup> Kəla mənana Maləmce na ka:

<<Kəbwa pà kàm mana  
mə'cauboarna na ka dāng,  
ko kəbwa mwashat  
pà kàm dāng.

<sup>11</sup> Kəbwa pà kàm  
nə sələe dāng,  
kəbwa pà kàm mwashat  
kə alta Bakuli dāng.

<sup>12</sup> Yia kat ka à pələni  
Bakuli nzəmia;  
yia kat ka à uena bà.  
Kəbwa pà kàm mənana kə  
pak gır məboarne ka dāng,  
ko bwa mwashat  
pà kàm dāng.>>†

<sup>13</sup> <<Acau malea ka  
aməbike na,  
kəla rəmban mənana  
kə puro aba bəmbe  
mana à gırì raka.  
Lasəia ka lùmsə nə nyir.>>‡  
<<Barya mala n'yau  
kə surkio a kunia.>>§

† **3:12 3:12** Balli gbal aba: Ang 14:1-3; 53:1-3. ‡ **3:13 3:13** Balli gbal aba: Ang 5:9. § **3:13 3:13** Balli gbal aba: Ang 140:3.

14 <<Kunia lùmsə nə  
súban andə nggaro-cau.>>\*

15 <<À kə kaurəa aban  
sukki nkila.

16 Kidiki andə bumkrəmna ka,  
nda ateà a koya ban.

17 Yia ka à sùrə njar mala  
dorəpwala dāng.>>†

18 <<À pənə bangciu mala  
Bakuli dāng, ko bəti.>>‡

19 Səm sələnə ama gır mənana kat Nggurcau na  
ka, nda aban ne abwana mənana à nda abata  
Nggurcau ka, ace mənana bə bwa bə kəa kum kún  
nacau dāng, sə banza kat ka à nə yinəi a badəm  
bashi mala Bakuli.

20 Kə bwa pə kəm nə duk mə'cauboarna a  
badəm Bakuli acemənana bwal Nggurcau ka dāng.  
Gır mənana Nggurcau pakki ka, nda ləmdəa səm  
ulang do caubikea mə'səm.§

### *Kərəsti twaləna atanni mə'səm*

21 Sə a dyan ngga Bakuli ləmdəna njargula  
mənana abwana nə duk aməboarne a baní nəi ka,  
pa atārəia andə pak gır mənana Nggurcau bang  
ngga dāng, kəla mənana Nggurcau mala Musa  
andə amə'bangnəa mala Bakuli nakún amurí  
dīdyal ka.

22 À nə pələ səm, səm nə duk amə'cauboarna  
aban Bakuli ace pabamur səm aban Yesu Kərəsti.

---

\* **3:14 3:14** Balli gbal aba: Ang 10:7. † **3:17 3:17** Balli gbal aba:  
Isha 59:7-8. ‡ **3:18 3:18** Balli gbal aba: Ang 36:1. § **3:20 3:20**  
Balli gbal aba: Ang 143:2; Gal 2:16.

Mənia ka anggo sə pa nə koyana mənana pabamuri aban Kərəsti ka, tərban pa kəm dāng.\*

<sup>23</sup> Acemənana koyan ngga pàngnənà caubikea, səm kat ka səm gattì doboarḃwa mala 'Bakuli†.

<sup>24</sup> Kat andə amani ka, 'Bakuli nə ḃwamuru male‡, nyesə səm, səm duk amə'cauḃoarna. Yì ka, pak mənia ka nə bu Kərəsti Yesu, mənana akmúr səm ngga.

<sup>25</sup> 'Bakuli pa Yesu ḃə sukki nkile ace mənana nə mənə ka, aḃwana nə kum twalban caubikea. Aḃwana mənana à pabamuria aban Yesu ama pà yiləmi, sukki nkile acea ka, 'Bakuli nyesənia amə'cauḃoarna na a baní. Mənia yì nkila à sukki ka, ləmdə ama 'Bakuli ka mə'cauḃoarna na, acemənana arə anza mənana dīdɣal ka, pək munyi nə aḃwana, tsəkir ce acaubikea malea dāng.

<sup>26</sup> Pak mənia ka ace ləmdə do məsəcau male a nza mənia adyan ngga, ace mənana yì nə ḃamúri ka, ḃə duk mə məsəcau, sə nə tsək amə'caubikea mənana kat à pà ḃamuria aban Yesu ka, ḃəà duk amə'cauḃoarna a baní.§

<sup>27</sup> Səm nə nggori ado ama səm pàngnənà kəgìr mənana tsəa sə 'Bakuli ak səm ngga le? Awo, nggori pà kəm dāng! Sə nda ace mana sə 'Bakuli ak səm? Nda acemənana səm kpata Nggurcau male ka le? Awo! 'Bakuli ak səm acemənana səm earnəi, səm

---

\* **3:22 3:22** 'Balli gbal aba: Gal 2:16. † **3:23 3:23** səm gattì doboarḃwa mala 'Bakuli ko <<səm nda kuko nə bancame məḃoarḃwe mala 'Bakuli mana kasəa ace kum amsəban ngga.>>

‡ **3:24 3:24** 'Bakuli nə ḃwamuru male ko: 'Bakuli nə ḃwamuru male, mənana mbwegìr pà arəi raka. § **3:26 3:26** ḃəà duk amə'cauḃoarna a baní: Ko <<ḃəà esəki acaubikea malea mənana à ramba amúrià ka, ḃəà kum akban a baní.>>

pa bamur səm aban Kərəsti ka.

<sup>28</sup> Ace mani ka, səm duk amə'cauḃoarna aban 'Bakuli acemənana səm pa bamur səm ngga, pa ace bwal Nggurcau dāng.

<sup>29</sup> Sə ana raka, 'Bakuli ka, mala amə Yahudi na nəmürəia le? Yi ka, 'Bakuli mala acili anzali na kat gbal re? E, nda acea.

<sup>30</sup> Sə acemənana 'Bakuli ka nda mwashat amur abwana kat ka, kə tsək abwana bəà pələ amə'cauḃoarna, yi mana bəà pà bamuria aban Kərəsti ka, ko amə Yahudi, ko abwana mənana amə Yahudi na raka.\*

<sup>31</sup> Sə acemənana səm dərriṇa arə pa bamuru aban Kərəsti ka, ləmdə ama Nggurcau ka səm turni le? Awo, ko bəti! Aḃa məsəcau ka, səm puna anzəm Nggurcau.

## 4

### *Pabamuru mala Ibərayim*

<sup>1</sup> Mana ado səm nə na amur Ibərayim, yì kà-abwana ma'səm aḃa nggūrəu? Mana gir nì na yì sələa amur cau mala do mə'cauḃoarna aban 'Bakuli?

<sup>2</sup> Bəa atúró məḃoarne male, mənana pea ka nda tsəa sə 'Bakuli é mə'cauḃoarna na ka, bə ndanə kəgìr mənana nə nggori nəi ka. Sə Ibərayim ngga pà nə gandə nggori aban 'Bakuli dāng.

<sup>3</sup> Acemənana Maləmce bangga səm ama, <<Ibərayim ngga earnə 'Bakuli, sə 'Bakuli é mə'cauḃoarna na ace pabamuru male.>>\*

---

\* **3:30 3:30** Balli gbal aḃa: Nggur 6:4; Gal 3:20.

\* **4:3 4:3** Balli gbal aḃa: Tite 15:6; Gal 3:6.

4 Bə bwa pak túró sə à mbwe ka, boro na à pe wi ka dang, tangnakusəu túró male na kum ngga.

5 Sə Bakuli ka kə twal bwa bə do mə'cauboarna na, sə pa ace atúró male dang, nda ace pabamuru male aban Bakuli, mənana twalkiyiban caubikea mala amə'caubikea ka.

6 Dauda nacau amur mənia gbal. Cau male ləmdə ulang tsəkbu mənana nda amur bwa mana Bakuli nyesəi mə'cauboarna na, kat andə amani ama pak kə túró ace raka. Na ama:

7 <<Tsəkbu mala Bakuli na  
amur abwana mənana  
à twalənia wia ban  
amgbikiru malea,  
sə à esəkinia wia acaubikea  
malea ka.

8 E, tsəkbu na amur bwa  
mənana acaubikea male ka  
Mətalabangno pə nə  
cia a bumi raka.>>†

9 Nggearə mənia yì tsəkbu mənana Dauda nakiyi ce ka, nda ace amə Yahudi nəmurəia le ko nda gbal ace abwana mənana amə Yahudi na raka? Səm bang ama à gıləi aba Maləmce ama, <<Ibərayim ngga earnə Bakuli, pə bamúrì a baní, sə Bakuli é mə'cauboarna na.>>

10 Sə lang sə Bakuli é? Bakuli é mə'cauboarna na anzəm mənana à kasəni wi bate‡ ka le, ko Bakuli é anggo sə bəa yì kasəi wi bate? Bakuli ak Ibərayim sə à yì kasəi wi bate nənzəmò!

11 Yì kasə-batau mənana à kasəi Ibərayim ngga nda gır mənana ləmdə ama, nə pabamuru male

† 4:8 4:8 Balli gbal aba: Ang 32:1,2. ‡ 4:10 4:10 kasəni wi bate: Kasə-batau aban amə Yahudi ka nda ləmdə ama bwa ka mala Bakuli na.

aban Bakuli ka, Bakuli earəna angəñəni, ama yì ka, mə'cauboarna na a baní, sə à yì kasəi wi bate. Ace mani ka, Ibərayim nda tár abwana mənana kat à pà bamuria aban Bakuli sə Bakuli kə ea amə'cauboarna na, kat andə amani ama à kasəia wia batea raka. §

<sup>12</sup> Sə Ibərayim dəm ngga, nda tár abwana mənana à kasəia wia batea, yia mənana kasə-batau nda à kasəia wia nəmurəi ka dāng, yia gbal ka à twalkusə ulang pabamuru mala Ibərayim, mənana ndanəi sə nənzəmò à yì kasəi wi bate ka.

<sup>13</sup> Mənana Bakuli pəcau aban Ibərayim andə aməkè ama nə tsəkia wia bu sə banza kat nə duk malea ka, pə acemənana Ibərayim bwal Nggurcau mala Bakuli ka dāng. Nda acemənana yì ka, earnə Bakuli, gūli arəi ama nə pak gır mənana bang ngga. Sə ace mənə ka Bakuli é mə'cauboarna na.\*

<sup>14</sup> Bə pəcau mala Bakuli ka nda ace abwana mənana à bwal Nggurcau male mana pə Musa ka, ləmdə ama gūli arə Bakuli ace mənana bə nyesə səm bə səm duk amə'cauboarna ka nda bə. Sə dəm ngga nə ləmdə ama gūli arəi gbal ace kum gır mənana pəcau ace ka nda bə. †

<sup>15</sup> Yəl Nggurcau kə nun bumlulla mala Bakuli amur abwana mənana à kə bariki ama à nə bwali ka. Sə bə Nggurcau pə kəm raka, yəl Nggurcau gbal ka, pə kəm dāng!

<sup>16</sup> Ace mani ka, nə gūli arə Bakuli sə bwa nə kum gır mənana Bakuli pəcau ace ka. Bakuli pə anggo ace mənana bəa sələ kəngkəng ama gır mənana

---

§ 4:11 4:11 Balli gbal aba: Tite 17:10,11. \* 4:13 4:13 Balli gbal aba: Tite 17:4-6; 22:17,18; Gal 3:29. † 4:14 4:14 Balli gbal aba: Gal 3:18.

pàcau ace ka nê b̄wamur ab̄wana n̄ai, yia ab̄wana m̄anana kat amuna mala Ib̄erayim na ka. M̄ano yì b̄wamuru ka pa ace amə Yahudi m̄anana à kpakiyi atà Nggurcau ka n̄amurəia d̄ang, nda gbal ace ab̄wana m̄anana à earnə Bakuli, à ḡulì arəi k̄əla mala Ib̄erayim ngga. Ib̄erayim ngga nda tár s̄əm kat.‡

17 K̄əla m̄anana à giləi aba Maləmce ka, Bakuli ne wi ama, <<Mim ngga ən tsənḡh̄əno a duməna tárrú amur ab̄wana arə anzali pas.>> M̄ania ka pa anggo, acem̄anana Ib̄erayim earnə Bakuli mana k̄ə loasə alú n̄ə yiləmu s̄ə k̄ə pusə agir m̄əbəs̄he aban m̄anana k̄əḡir pà k̄əm raka.§

18 Kat andə amani ama k̄əḡir pà k̄əm mana n̄ə pe Ib̄erayim tsəkbaləu ama n̄ə kum muna raka, lidamba n̄ə tsəkbaləu. Pa eare ama n̄ə duk tárrú amur ab̄wana arə anzali pas, acem̄anana Bakuli banḡh̄əni wi ama, <<Anggo s̄ə làkkì mala amə'keò n̄ə pa.>>\*

19 Ib̄erayim ngga apələa male málá à n̄ə lùmsə gbəman mwashat. Yi s̄əni ka ena a nggūrəi, m̄anana à n̄ə twali ama yì ka, lú na. S̄ə d̄əm ngga yì s̄ən māmí Saratu ka ena, s̄ə gandə b̄əli wi muna d̄ang. Kat andə am̄əno ka, pabamuru mala Ib̄erayim aban Bakuli ka, gatti d̄ang.†

20 Pa eare mala Ib̄erayim n̄ə gir m̄anana Bakuli na ama n̄ə p̄ə ka, dəurə d̄ang. Aba m̄əsəcau ka, pabamuru male aban Bakuli lidamba n̄ə r̄əcandəa, andə gusələ Bakuli.

---

‡ 4:16 4:16 Balli gbal aba: Gal 3:7. § 4:17 4:17 Balli gbal aba: Tite 17:5. \* 4:18 4:18 Balli gbal aba: Tite 15:5. † 4:19 4:19 Balli gbal aba: Tite 17:17.

<sup>21</sup> Yì ka, earəna nəi nə bəbumi kat ama Bakuli ka ndanə rəcandəa nə lumsə gir mənana banghəna ama nə pè ka.

<sup>22</sup> Sə ace pəbamuru male yì Ibərayim ngga, <<Bakuli é mə'cauboarna na.>>

<sup>23</sup> Cau mənə à banghəi ama, <<Bakuli é mə'cauboarna na>> ka, pa ace Ibərayim nəmurəi sə à giləi dāng.

<sup>24</sup> Nda gbal ace səm sə à giləi, səm mənana Bakuli nə ak səm kəla amə'cauboarna, acemənana səm pa bəmur səm a baní, yì bwa mana loasə Yesu Mətala səm a bəmbe ka.

<sup>25</sup> Bakuli pa Yesu bəà wal-luí ace acaubikea mə'səm, sə yì loasəi nəyiləmu ace mənana bəà pələ səm bə səm duk amə'cauboarna aban Bakuli.†§

## 5

### *Gūli arə Kərəsti kə yinə dorəpwala andə banboarnado*

<sup>1</sup> Acemənana ado ka səm kuməna akban aban Bakuli atəcau mala pəbamuru ka, səm ndanə dorəpwala a nre səm sənəa Bakuli nə bu Mətala səm Yesu Kərəsti.

<sup>2</sup> Ndá àkə cè gūliarəu mə'səm arə Kərəsti sə yinə səm aba bəwamuru mala Bakuli mənana ado səm do abaləi ka. Acemani ka, səm nggə nggori nə tsəkbaləu mənana səm ndanəi mala kumə atə Bakuli yì gulo andə boarəwa male ka.\*

---

† 4:25 4:25 bəà pələ səm bə səm duk amə'cauboarna aban Bakuli: Ko <<bəà giləki dotarəu mə'səm sənəa Bakuli.>> § 4:25 4:25 Balli gbal aba: Isha 53:4,5; 2Kor 5:21. \* 5:2 5:2 Balli gbal aba: Afi 2:18; 3:12; Ib 10:19-20.

<sup>3</sup> Ban kə boara səm gbal, yi mənana bə səm kúti abalə atanni ka. Acemənana səm sələnə ama tanni ka, nə yina səm nə do gandərəu,<sup>†</sup>

<sup>4</sup> sə do gandərəu ka, kə yinə bealu məboarne, sə bealu məboarne kə tsəa tsəkbaləu ma'səm mala kum amsəban kə dəurə dāng.

<sup>5</sup> Sə mənəia yì tsəkbaləu ka, pà nə tsəa səm nə nu kəsəkya dāng, acemənana Bakuli pana səm boro male, yì Bangŋo Məfele, bə lùmsə babum səm nə earcearəu male.

<sup>6</sup> Mənana səm nda più aba dʒwanyi rəcandəa sə səm pənə ban àwá raka, Kərəsti yi wú ace səm amə'caubikea, a pwari mənana Bakuli kàni ka.

<sup>7</sup> Ndanə kwano aban abwana pas mənana bwa nə wú ace mə'cauboarna ka, earka bwa nə gandə wú ace məpagbasha.

<sup>8</sup> Sə Bakuli ka ləmdəa səm earcearəu male ani: Mənana səm nda ka amə'caubikea più ka, Kərəsti yi wú ace səm.

<sup>9</sup> Acemənana ado ka à angŋəna səm, səm duməna amə'cauboarna aban Bakuli nə nkila mala Kərəsti ka, ləmdə ama kàngkàng aba pə mənana kúti mənə ka, səm nə kum àwá a babù bumlulla mala Bakuli nə baní!

<sup>10</sup> Kat aba do ma'səm dídɣal mənana səm nda ka abibura mala Bakuli ka, à yi giləki nre səm sənəa Bakuli nə lú mala Muni mana yi wú ace səm ngga. Bə mənə ka yi pa anggo ka, ləmdə ama kàngkàng aba pə mənana kúti mənə ka, səm nə kum àwá, mənana ado ka à yina nə səm aba dotarəu sənəa

---

<sup>†</sup> 5:3 5:3 Balli gbal aba: Rom 5:11; 2Kor 12:10; Jem 1:3.

Bakuli ka. Mənia ka nda acemənana yì Muna mala Bakuli ka ndakam nə yiləmu.

<sup>11</sup> Sə məno ka nda nəmurəi dāng; səm nda aba banboarnado ace bəsa dotarəu ma'səm sənəa Bakuli ace gır mənana pə nə bu Mətala səm Yesu Kərəsti ka. Yì Kərəsti ka, nda bwa mənana pələ səm ado, nre səm giləki sənəa Bakuli ka.

*Gır mənana gau Adamu  
andə Kərəsti ka*

<sup>12</sup> Lang Adamu pāngnənə caubikea ka, kara caubikea kutio a banza. Caubikea mala Adamu ka nda yinə lú, sə lú pələ məsəe amur koyan ngga, acemənana koyan ngga pāngnənə caubikea.‡

<sup>13</sup> Kaniama à nə pa Nggurcau ka, caubikea ndakam dīdyal a banza. Sə duk caubikea dāng, acemənana à malaká pa Nggurcau peatu mənana à nə yalli wi ka dāng.

<sup>14</sup> Kat andə amani ka, bwapəndəa kə wú, twal a nza mala Adamu yi bwal a nza mala Musa, kpapi andə nggearə abwana mənana caubikea malea ka yəl nzongcau na kəla mənana Adamu pak ka raka, lú do amúrià kat. Yì Adamu ka gir'ləmdəa na, kə ləmdə Kərəsti mənana nə nggá yiu peatu ka.§

<sup>15</sup> Sə caubikea mala Adamu andə boro mala Bakuli ka, à nda dāngdāng. Acemənana caubikea mala mənia yì bwa mwashat, yì Adamu ka, yinə lú amur abwana pas. Sə bwamuru mala Bakuli ka gulo kúti məno kuko, anggo gbal sə boro male mala twalban caubikea aban abwana pas pa, yì

---

‡ **5:12 5:12** Balli gbal aba: Tite 3:6; 1Kor 15:21-22; Rom 6:23; Jem 1:15. § **5:14 5:14** Balli gbal aba: 1Kor 15:22,45.

boro mana aḃa ḃwamuru mənana yiu nə bu mənıa yì ḃwa mwashat, yì Yesu Kərəsti ka.

<sup>16</sup> Sə gır mənana ḃwamuru mala Bakuli pusə ka, ndá dāng andə gır mənana caubikea mala mənıa yì ḃwa mwashat, pusə ka. Acemənana caubikea mala Adamu ka yinəban aḃa kasə ḃashi-lú, sə ḃoro mala Bakuli ka kə warinə səm a kum kutio aban Bakuli, ko kat andəa mənana ama səm kpa abalə acaubikea pas ka.

<sup>17</sup> Caubikea mala ḃwa mwashat, yì Adamu, tsəa lú do amur abwana kat, nə bu mənə yì ḃwa ka. Sə gır mənana kərmur mənə ka nda, kum ḃwamuru məgule mala Bakuli andə pa ḃoro mala duk abwana amə'cauboarna nə bu ḃwa mwashat, yì Yesu Kərəsti. Sə abwana mənana kat à kum mənıa yì ḃwamuru andə ḃoro ka, à nə duk amə yálmúru\* aḃa do malea nə bu Yesu Kərəsti.†

<sup>18</sup> Ace mani ka, kəla mənana caubikea mwashat mala Adamu yinə kasə ḃashi-lú amur abwana kat ka, anggo gbal sə túró cauboarna mwashat mala Kərəsti kə yinə akban a ban Bakuli andə yiləmu ace abwana kat.

<sup>19</sup> Sə kəla mənana nə mgbikiru mala ḃwa mwashat ka, abwana pas pələ amə'caubikea ka, anggo gbal atəcau mala okiru mala ḃwa mwashat ka, abwana pas nə duk amə'cauboarna.

<sup>20</sup> À pà Nggurcau mala Bakuli, ace mənana ḃə abwana sən lime andə gulo mala caubikea malea. Sə ban mənana rəcandəa mala caubikea lidəmba

---

\* **5:17 5:17** amə yálmúru ko <<amurəma.>> † **5:17 5:17** Balli gbal aḃa: 2Tim 2:12; Sən 22:5.

kə marəki bwapəndəa kàngkàng ka, bwamuru mala Bakuli kə gulo kə tūr a dəmba kəm kərəkər.‡

<sup>21</sup> Sə kəla mana caubikea do amur bwapəndəa kat a njar mala lú ka, anggo gbal bwamuru mala Bakuli bə duk murəm. Mənia yì bwamuru mala Bakuli ka kə yinə abwana bəə kum akban a baní, sə aba mənə ka bəə kum yiləmu mənana málá male pà kəm raka, nə bu Yesu Kərəsti Mətala səm. §

## 6

### *Wuki caubikea andə do nə yiləmu aba Yesu Kərəsti*

<sup>1</sup> Mana dəm səm nə nə? Səm nə lidəmba aba caubikea, ace mənana bə bwamuru bə gul ka le?\*

<sup>2</sup> Awo! Bakuli twalbani! Lang sə səm mənana səm angəa dəmba səm wunî caubikea ka, səm nə lidəmba nə do dəm abaləi le?†

<sup>3</sup> Wu sələ mbak ama batisəma mənana à pakka səm aba Yesu Kərəsti ka, ləmdə ama səm duməna mwashat sənəia, aba lú male?

<sup>4</sup> Səm ngga, səm wú, sə à tsək səm a bəmbe sənəa Kərəsti nə batisəma mənana à pakka səm ngga. Kəla mənana Kərəsti loapi bəmbe nə yiləmu aba rəcandəa mala Bakuli Tárrú ka, səm gbal ka, səm nə dukdo bəsa yiləmu.‡

‡ **5:20 5:20** Balli gbal aba: Rom 7:7-8; Gal 3:19; 1Tim 1:14. § **5:21**

**5:21** Balli gbal aba: Rom 6:23. \* **6:1 6:1** Balli gbal aba: Rom 3:8; 6:15. † **6:2 6:2** Balli gbal aba: Rom 7:4,6; Gal 2:19; 1Bit 2:24.

‡ **6:4 6:4** Balli gbal aba: Kol 2:12.

<sup>5</sup> Sə acemənana səm duməna mwashat, sənəa Kərəsti aba lú male ka, səm gbal ka, səm nə loapi bembə nə yiləmu kəla yì. §

<sup>6</sup> Səm sələnə ama, beal səm mə'e ka, à gbàllìni amur nggun-gangndəi andəa Kərəsti, ace mənana bə rəcandəa mala kpata bamur rə səm mə'caubike ka bə kidikea, sə anggo ka bə səm ngga duk aguro abata caubikea dəm dāng.\*

<sup>7</sup> Sə bwa mənana wuna andəa Kərəsti ka, à panzəni, caubikea panə rəcandəa amurí dəm dāng.†

<sup>8</sup> Sə bə səm wuna sənəa Kərəsti ka, səm pana eare ama səm nə dum nə yiləmu sənəia.‡

<sup>9</sup> Səm sələnə ama acemənana Kərəsti ka à loasəi a bembə ka, pə nə sən lú dəm dāng; lú panə rəcandəa amurí dəm dāng. §

<sup>10</sup> Lú male mənana wu ka, wuki caubikea kusə mwashat bərbər, sə do male nəyiləmu ka, dupi Bakuli.

<sup>11</sup> Anggo gbal, wu sən bamur rə wun ado, wu nda ka alú aban caubikea, sə aban Bakuli ka, wu ndanə yiləmu aba Kərəsti Yesu.\*

<sup>12</sup> Ace mani ka wu kəə eari caubikea bə do amur nggürə wun mənana kə ká nə ká a lú ka, bə tsək wun a kpata anpel male dāng.

<sup>13</sup> Wu kəə pə abare nggürə wun aban caubikea bəə duk agirtúró mala bealbikea dāng. A kún mani ka, wu pə Bakuli rəwun, kəla abwana

---

§ **6:5 6:5** Balli gbal aba: 2Kor 4:10; Kol 2:12. \* **6:6 6:6** Balli gbal aba: Rom 7:24; Kol 2:13. † **6:7 6:7** Balli gbal aba: 1Bit 4:1. ‡ **6:8 6:8** Balli gbal aba: 2Tim 2:11. § **6:9 6:9** Balli gbal aba: Atúró 2:24; Sən 1:18. \* **6:11 6:11** Balli gbal aba: Rom 7:4,6; Gal 2:19; 1Bit 2:24.

mənana à loasənia a lú, à kuməna yiləmu ka; sə wu pà abare wun aban Bakuli bəà duk agirtúró ace túró cauboarna.†

14 Caubikea ka pà nè duk gbani amur wun dāng, acemənana wu pà dəm abata Nggurcau dāng, wu nda abata bwamuru mala Bakuli.‡

### *Aguro ace cauboarna*

15 Lang sə wu səni ado de? Səm nè lidəmba nə pak caubikea, acemənana səm pa abata Nggurcau dāng, səm nda abata bwamuru mala Bakuli ka le? Awo, pà nè pak dāng!

16 Wu sələ mbak ama, bwa mənana wu pa bamur rə wun, wu kə oki wi kəla aguro ka, wu duməna aguro male, ko mala caubikea na, mənana nè kánə wun a lú, ko mala okiru mənana nè kánə wun a docauboarna ka?§

17 Bə səm pakki Bakuli yàwá ama, wun mənana dídyal, wu nda ka aguro mala caubikea ka, adyan ngga, wu kpana atà məsəcau mənana wu kumi aba kanigir ka, nə babum wun kat.

18 Adyan ngga, à panzəna wun a bu caubikea, ado ka, wu duməna aguro mala cauboarna.

19 Ən bangga wun cau nə kanicau arə duk guro aba nggūrəu atəcau mala gattyə mala denyicau ma'wun arə bwalta agir mala bangjo. Kəla mənana dídyal, wu pà bamur rə wun kəla aguro, wu lidəmba nə lime aba pakki agirbana andə atúró bealbikea ka, anggo gbal ado ka, wun nè pà

---

† 6:13 6:13 Balli gbal aba: Rom 6:19; 7:5; 12:1. ‡ 6:14 6:14 Balli gbal aba: Rom 8:2. § 6:16 6:16 Balli gbal aba: Mat 6:24; Yoh 8:34; Rom 12:1.

bamur rə wun kat, wu duk aguro mala cauɓoarna aban ká do məfele.

<sup>20</sup> Mənana ɗiɗyal wu nda ka aguro mala caubikea ka, kəgír oasə wun arə do cauɓoarna ɗang.

<sup>21</sup> Sə ya gír məɓoarne na wu kùmô aba pakki aməno yì agir ɗiɗyal, mənana adyan ngga à dupa wun agir kəsəkya ka? Masələata mənə yì agir ka, nda lú!

<sup>22</sup> Sə ado ka, à panzəkina wun a bu caubikea, wu duməna aguro mala ʔakuli, gír mənana wun nə kum abaləi ka nda do məfele, sə masələate ka nda yiləmu mənana málá male pà kàm raka.

<sup>23</sup> Tangnakusə caubikea ka, lú na, sə ɓoro mala ʔakuli ka, nda yiləmu mənana málá male pà kàm raka, nə bu Kərəsti Yesu Mətala səm.\*

## 7

### *Cau mənana Nggurcau mala Musa bang amur dobala ka*

<sup>1</sup> Sə wun amə'eambəam mənana wu sùrə Nggurcau ka, wu sələ mbak ama Nggurcau ka ndanə rəcandəa amur ɓwa yi mənana ɓè ɓwe ka ndanə yiləmu più ka?

<sup>2</sup> Wu səni ani: à nê mala Nggurcau ka, ɓwama pa nə nying burí ɗang, yi mana ɓè burí nanə yiləmu ka. Sə ɓè burí wu ka, ɓwame purni mənə yì Nggurcau mala dobala ka.\*

---

\* **6:23 6:23** Balli gbal aba: Rom 5:12,21; Gal 6:7-8. \* **7:2 7:2** Balli gbal aba: 1Kor 7:39.

<sup>3</sup> Ace mani ka, bə mənia yì bʷama puro al be bʷabura sə burí na nə məsəi ka, nda aba pak caubikea nongnəban a nza nə dobala. Sə bə burí pak lú ka, bʷame purni məno yì Nggurcau ka, nə gandə al be bʷabura, sə bə pa anggo ka, pa aba pak caubikea nongnəban a nza nə dobala dāng.

<sup>4</sup> Anggo gbal, wun amə'eambəam, wun gbal ka wu wunî Nggurcau, aceməna wu nda aba nggūrə Kərəsti a lú male. Ado ka, wu nda ka mala Kərəsti, mana à loasəi a bəmbe ka, ace mənana bə səm pusə atúró məboarne ace Bakuli.†

<sup>5</sup> Aba do ma'səm dídʷal mənana nggūrə səm na kə gingnə səm ngga, anpel mala caubikea mana Nggurcau loasəia aba nyam səm ngga, à ndarə pak túró, sə ko man səm pak kat ka, mala ká lú na.‡

<sup>6</sup> Sə adyan ngga, səm purni Nggurcau, aceməna səm wuna aban agir mənana dídʷal à bwal səm a guro ka. Səm ado ka, səm nggə pak túró dəm a njar mə'e mala Nggurcau mana à giləi nə giləa ka dāng; túró ma'səm a dyan ngga, nda a njar məbəshe mala Bangɲo.

### *Nggurcau mala Bakuli kə ləmdə túró caubikea ma'səm*

<sup>7</sup> Sə mana ado səm nə na? Nggearə Nggurcau ka, caubikea na le? Awo! Pa anggo dāng! Bə pa ace Nggurcau raka, bə pa mə nə sūrə caubikea dāng. Bə pa mə nə sələ ce caubikea mala sham

---

† 7:4 7:4 Balli gbal aba: Rom 6:2,11; Gal 2:19; Kol 1:22. ‡ 7:5 7:5 Balli gbal aba: Rom 6:13,21; 8:8; Jem 1:15.

gìr mala bwa dāng, mənana bə Nggurcau bang ma ama, <<Kəa sham gír raka>> dāng. §

<sup>8</sup> Sə caubikea ka, paktúró nə mənía yì nzongcau ka, pələa loasə ambalang shamgír dāngdāng a bələam! Sə bə pa ace cau mala nzongcau raka, bə caubikea ka lugir na.

<sup>9</sup> Mənana ən malaká sələ ce nzongcau raka, mə ndanə yiləmu; sə lang nzongcau yina ka, caubikea long nə yiləmu, sə ən pələ lú.

<sup>10</sup> Nggearə nzongcau mənana boaro bə ləmdəam njargula yiləmu ka, pələa wal-luem.\*

<sup>11</sup> Caubikea kara kum njar atə nzongcau, pələa swarkiam, sə pak túró nə nzongcau, wal-luem.†

<sup>12</sup> Ace mani ka, Nggurcau ka məfele na, sə nzongcau ka məfele na, sə nda pepè, sə məboarne na.

<sup>13</sup> Ado ka, gír məboarne yinəəm nə lú le? Awo, pa anggo dāng! Kə caubikea nda paktúró nə gír məboarne, sə yinəəm nə lú, ace mənana caubikea ka, bəà sùrəi ama caubikea na. Sə atəcau mala nzongcau ka, caubikea nə ləmdə bike male kərkər.

<sup>14</sup> Səm sələna ama Nggurcau ka, gír mala Bangho na, sə mim ngga mə nda bwa aba nggürəu, guro abata caubikea.

<sup>15</sup> Ən bwalta agir mənana ən pakki ka dāng, acemənana gír mənana ən earkiyi ce pe ka nda ən pakkiyi ka dāng. Sə gír mənana ən binəce ka, nda ən pakkiyi ka.‡

---

§ 7:7 7:7 Balli gbal aba: Pur 20:17; Nggur 5:21. \* 7:10 7:10 Balli gbal aba: Pəris 18:5; Rom 10:5. † 7:11 7:11 Balli gbal aba: Tite 3:13. ‡ 7:15 7:15 Balli gbal aba: Gal 5:17.

16 Sə bə ən nggə pak gır mənana ən earkiyi ce pe raka, ən earəna ama Nggurcau ka, ndanə boaro.

17 Ace mani ka, mə nda mənana dəm ən pakkiyi mənəia yì gır məbane ka dāng, kə caubikea mənana do a baləam ngga, nda pakkiyi ka.

18 Ən sələnə nəma kəgır məboarne pa a baləam, aba nggūrəam dāng. Ən nggə earce pak gır mənana pepə ka, sə ən gandə pe dāng.

19 Ən gandə pak məboarne mənana boaro bə ən pe ka dāng, kə məbike mənana ən earkiyi ce pe raka, nda ən nggə pak ka.

20 Sə bə ən nggə pak gır mənana ən earkiyi ce pe raka, mənəia ka ləmdə ama, mə nda dəm ən pakkiyi mənəia yì gır ka dāng, kə caubikea mənana do a baləam ngga nda pakkiyi gır nì ka.

21 Anggo sə yì dupam nggurcau, mənana bə ən earce nəma mə nə pak məboarne ka, ən gandə pe dāng, kara ən kum bamúrəm aban pak məbike.

22 Aba yiləmem ngga ban kə boaram arə Nggurcau mala Bakuli.

23 Səama ən nggə sən bekə rəcandəa a baləam aban munəo arə babumam, kə ciem mə duk guro abata nggurcau mala caubikea mənana do a baləam ngga.

24 Ya ulang dotanni nda mem! Yana nə amsəam aba mənəia yì nggūrəu mənana kə kánə mim a lú ka le?

25 Səm pakki Bakuli yàwá, ace amsəban mənana ndakam nə bu Yesu Kərəsti, Mətala səm ngga!

Məno ka nda gır mənana ado mə nda bāləi ka: a babumam ngga, ən earnace kpata Nggurcau mala Bakuli, sə nə nggūrəam ngga, mə nda guro mala túró caubikea.

## 8

*Do bá Bangño*

<sup>1</sup> Adyan ngga bashi pà kàm dəm amur abwana mənana à nda aba Kərəsti Yesu ka dāng.\*

<sup>2</sup> Acemənana, nggurcau mala Bangño mənana yinə səm yiləmu aba Kərəsti Yesu ka, panzəkina səm a bu nggurcau mala caubikea andə lú.†

<sup>3</sup> Gır mənana Nggurcau mala Musa gandə pe raka, atəcau mala gatti mala nggūrə bwapəndəa mə'caubike ka, Bakuli yi pe. Yi tasə Muni bə yiu aba nggūrəu mənana nda kəla nggūrə səm abwapəndəa mə'caubike ka, bə yi pa bəmúri kəla gir'nkila ace twal caubikea.‡ Aba pə mənina anggo ka Bakuli yinə kasə-bashi amur caubikea, kidiki rəcandəa male aba mənəo yi nggūrəu mala bwapəndəa ka.§

<sup>4</sup> Bakuli pe anggo ace mənana nzongcau mala Nggurcau male, arə anjarì kat ka, bə kum lùmsəo puppup kəla mana earkiyice ka, abalə səm, səm mənana do ma'səm ngga nggūrəu na səm ginggiyi atə raka, Bangño na ka.\*

<sup>5</sup> Abwana mənana do malea ka, à kə kpata gır mana nggūrəu kə banggia wia ka, babumia nə pa arə gır mənana nggūrəu earkiyice ka. Sə abwana mənana do malea ka, Bangño na kə gingnəia ka,

---

\* **8:1 8:1** Balli gbal aba: Rom 5:16. † **8:2 8:2** Balli gbal aba: 1Kor 15:45; Rom 6:14,18. ‡ **8:3 8:3** *twal caubikea* ko <<ace panzəki rəcandəa mala caubikea amur səm.>> § **8:3 8:3** Balli gbal aba: Atúró 13:39; Ib 2:14; 7:18; 10:1-2; Filp 2:7. \* **8:4 8:4** Balli gbal aba: Rom 3:31; Gal 5:16,25.

babumia nə pa arə gir mənana Bangño earikiye ka.†

<sup>6</sup> Bə nggūrəu na kə gingnə denyicau ma'wun, masələate ka lú na. Sə bə Bangño na kə gingnə denyicau ma'wun, masələate ka yiləmu na andə dorəpwala.‡

<sup>7</sup> Ləmdə ama abwana mənana à dum nə babum mala kpata nggūrəu ka, à duməna abibura mala Bakuli; yia ka à kə kpata nzongcau mala Bakuli dāng, sə aba məsəcau ka, à pà nə gandə kpate dāng.

<sup>8</sup> Abwana mənana nggūrəu na kə gingnəia ka, à pà nə gandə pwasəbum Bakuli dāng.§

<sup>9</sup> Sə wun ngga, nggūrəu mala caubikea na gingginə wun ngga dāng, Bangño na, bə Bangño mala Bakuli na dukiyi a babum wun ngga. Bwa mənana pənə Bangño mala Kərəsti a babumi raka, bwe ka mālā Kərəsti na dāng.\*

<sup>10</sup> Sə bə Kərəsti na a babum wun, kat andə amani ama nggūrə wun ngga lú na atəcau mala caubikea ka, Bangño kə tsəa bə wu dum nə yiləmu, acemənana à giləkina nre wun wunəa Bakuli.†

<sup>11</sup> Bə Bangño mala Bakuli mənana loasə Yesu a bembə, nda aban do a babum wun, anggo gbal kəla mənana Bakuli loasə Kərəsti a bembə ka, nə pə nggūrə wun mənana dupi lú ka yiləmu, nə bu Bangño male mənana dukiyi a babum wun ngga.‡

† **8:5 8:5** Balli gbal aba: Gal 5:19-25. ‡ **8:6 8:6** Balli gbal aba: Rom 6:21; 8:13,27; Gal 6:8. § **8:8 8:8** Balli gbal aba: Rom 7:5. \* **8:9 8:9** Balli gbal aba: 1Kor 3:16; 6:19; 2Kor 6:16; 2Tim 1:14. † **8:10 8:10** Balli gbal aba: Gal 2:20; Afi 3:17. ‡ **8:11 8:11** Balli gbal aba: Kol 3:16; Yoh 5:21.

<sup>12</sup> Ace mani ka, wun amə'eambəam, tangna na amur səm, sə tangnê ka nda mənana ama bə səm ngga dukdo kpata gîr mənana nggūrəu earkiyice ka dāng.

<sup>13</sup> Bə wu kə dukdo kpata nê mala nggūrəu ka, wun nê wú. Səama bə aba rəcandəa mala Bangño, wu tamsə pakkia atúró caubikea mala nggūrəu, à wù mak ka, wun nê dum nə yiləmu.§

<sup>14</sup> Abwana mənana Bangño mala Bakuli na kə gingnəia ka, à nda ka muna mala Bakuli.\*

<sup>15</sup> Bangño mənana à pà wun ngga, nda mənana nê tsək wun a guro aban ká do bangciu dəm ngga dāng. Bangño mala pələ wun bə wu duk amuna mala Bakuli na. Sə nə rəcandəa mala Bangño ka, koyan atə səm ngga nê bua a ban Bakuli, nə tunəi ama, <<Dədə!†>>‡

<sup>16</sup> Bangño mala Bakuli nə bəmúri ka, kə bangga səm a babum səm ama səm nda ka amuna mala Bakuli.

<sup>17</sup> Sə acemənana səm nda ka amuna male ka, səm nə kum kāmbe ma'səm mala libala male, mənana tsəi ace abwana male ka. Dəm ngga, səm nə kum sənəa Yesu, gîr mənana kat Bakuli tsəi ace ka. Bə kàngkàng səm nu tanni atə Kərəsti ulang mənana nu ka, səm nə kum gbal aba male yì gulo.§

### *Gulo mənana nə yiu ka*

---

§ **8:13 8:13** Balli gbal aba: Rom 8:6; Kol 3:5. \* **8:14 8:14** Balli gbal aba: Gal 5:18. † **8:15 8:15** *Dədə*: nə kún Aramayik ka nda <<Abba.>> ‡ **8:15 8:15** Balli gbal aba: Mar 14:36; Rom 9:4; Gal 4:5-7. § **8:17 8:17** Balli gbal aba: Gal 3:29; 4:7; 2Kor 1:5,7; 2Tim 2:12; 1Bit 4:13.

<sup>18</sup> Ən nggə səni, atanni məno səm nggə nu ado ka, à kārəa à nè kārīa arə gulo mənana à nè nggá ləmdəa səmi nənzəmò ka dāng.\*

<sup>19</sup> Agirbunda mənana Bakuli pusəia ka, à ndarə kúndəò, nə rəbəla, arə pwari məno Bakuli nə ləmdə rə amuna male amə'bafoe nēi ka.†

<sup>20</sup> Girbunda kat mana Bakuli pusəi ka kum bəmúri abata do dʋwanyi kum-lúmsəó mala kàne male, kə pələki nə bālēi bə. Sə mənīa ka pà acemənana eare male na ka dāng, pə mala Bakuli mana tsəi a bālēi ka nda. Kat andə amani ka, tsəkbaləu na kam‡

<sup>21</sup> ama, banza nə bəmúri ka, nə nggá kum amsəban a bu kùrban mala kídíkì§ male, sə à nè yinēi aba kum-bəmúrú məboarəwe mala amuna mala Bakuli.

<sup>22</sup> Səm sələnə ama agir mənana à pusəia a banza kat ka, à nda ban imge aba kwanban, kəla bʋwama mənana nda aba kwanban mala gbáshí ka, bə yalung.

<sup>23</sup> Sə yì agir ka, à nda mənana nəmurəia à kə imgi ka dāng; nggearə səm mənana səm kuməna Bangŋo Məfele mana ndà mədəmbe mala aboro mənana Bakuli nə pa səm ngga, səm nggə imge aba balə səm. Sə aba imge anggo ka, səm nggə kúndə arə Bakuli nə rəbəla, bə yinə səm aba kum lúmsəo ma'səm a baní mala duk amuna male, mənana anggürə səm nə kum panzəban a bu caubikea,

---

\* **8:18 8:18** Balli gbal aba: 2Kor 4:17; Kol 3:4; 1Bit 5:1. † **8:19 8:19** Balli gbal aba: 1Bit 1:7,13; 1Yoh 3:2. ‡ **8:20 8:20** Balli gbal aba: Tite 3:17-19; Ham 1:2. § **8:21 8:21** a bu kùrban mala kídíkì ko <<mala purí bá nsolo mala dupi ká lú andə rəmbo.>>

andə tanni, andə lú ka.\*

<sup>24</sup> Àkə bá mənía yì tsəkbaləu sə səm kum àwá.† Səama tsəkbaləu mənana ado à nè gandə səni nə məsəu ka, à pà nè na ama tsəkbaləu na dang. Lang sə bwa nè tsəkbaləi ado arə gir mənana ndanəi a bui kə səni ka?

<sup>25</sup> Sə bə səm ndanə tsəkbaləu arə gir mənana ado səm pà nəi peatu, səm səni raka, səm nè kúndə gir nî nə domunyi.

<sup>26</sup> Anggo gbal, Bangjo ka kə bwala səm nggam aba gatti ma'səm. Acemənana səm ngga, səm súrə lang sə səm nè pak hiwi, kəla mənana boaro bə səm pak ka dang, səama Bangjo mala Bakuli nə nggearəi ka, kə pak hiwi ace səm, nə imge mənana à pà nè gandə cie aba cau raka.

<sup>27</sup> Sə Bakuli mənana səngiyi babum ngga, súrənà rə denyicau mala Bangjo. Acemənana Bangjo kə zəmba ace abwana mala Bakuli, amur gir mənana nê mala Bakuli na ka.‡

### *Səm kúti amə limurəm*

<sup>28</sup> Sə səm sələna ama Bakuli kə tsək agir kat bəà pang nə boaro, ace lidəmba mala abwana mənana à kə earce ka, abwana male mənana tunəia ace kpata kàne male ka.

<sup>29</sup> Abwana mənana Bakuli angja dəmba twalənia ka,§ nda gbal tària bəà do kəla Muni,

---

\* **8:23 8:23** Balli gbal aba: 2Kor 1:22; 5:2,4; Gal 5:5. † **8:24 8:24** Àkə bá mənía yì tsəkbaləu sə səm kum àwá. Ko <<À pà səm mənía yì tsəkbaləu lang à amsə səm ngga.>> ‡ **8:27 8:27** Balli gbal aba: Ang 139:1-2; Luk 16:15; Sən 2:23; Rom 8:6,34. § **8:29 8:29** angja dəmba twalənia ka: Ko <<angja dəmba súrənia à nda ka male ka.>>

ace mənana bə Muni duk muna-dəm̄ba abalə amə'eambi mənana pas ka.\*

<sup>30</sup> Sə abwana mənana Bakuli taria ka, à nda ka amənana gbal tunəia ka, sə abwana mənana tunəia ka, angənəia, à duməna abwana amə'cauḃoarna a baní, sə abwana mənana angənəia ka, à nda gbal yinəia aba kum gulo male ka.

### *Earcearəu mala Bakuli*

<sup>31</sup> Sə mana ado səm nə na, amur amənəia yì agir ka? Bə Bakuli ka nda atà səm ngga, yana bwe nə lo arə səm?†

<sup>32</sup> Bakuli ka girban nə Muni dāng, pà Muni ace səm kat! Sə bə pà Muni ace səm ngga, pà nə gandə pa səm boro nə agir gbal kat re?‡

<sup>33</sup> Yana bwe na nə wuli abwana mənana Bakuli taria ka? Kə bwa pà kām dāng! Acemənana Bakuli nə bamúri nə cia sə à duk amə'cauḃoarna!§

<sup>34</sup> Yana bwe na ado kasəkiyi bashi amur səm? Yesu Kərəsti na le, yì bwa mənana yì wú, sə lo nə yiləmu, nda a b̀m̀l̀i mala Bakuli, kə zəm̄ba ace səm ngga le?

<sup>35</sup> Sə, yana nə gau səm sənəa earcearəu mala Kərəsti? Tanni na nə tsək ka le, ko do məkwane, ko pātanni, ko nzala na, ko tər na, ko kum bamuru aba ká-məḃane na, ko a na raka, lú na le?

<sup>36</sup> Kəla mənana Maləmcə na ka,

<<Nda aceò, we

Mətalabangḡo

---

\* **8:29 8:29** Balli gbal aba: Rom 9:23; 11:2; 1Bit 1:2,20; Afi 1:5,11.

† **8:31 8:31** Balli gbal aba: Ang 118:6. ‡ **8:32 8:32** Balli gbal aba:

Yoh 3:16; Rom 4:25. § **8:33 8:33** Balli gbal aba: Luk 18:7; Isha 50:8-9.

sə səm nggə sən tanni,  
 a koya pwari ka,  
 mənana nə kánəban a lú ka.  
 Səm ado ka səm nda  
 kəla anzur mənana  
 à nə nggá pwangi  
 myalia ka.>>\*

<sup>37</sup> Awo! Abalə amənia yì agir kat ka, səm kùtì  
 amə'limurəm, nə bu Kərəsti mənana earce səm  
 ngga!

<sup>38</sup> Ən earəna nəi a babumam ama kəgìr pà nə gau  
 səm sənəa earcearəu mala Bakuli dāng. Ko bə lú  
 na, ko àwá, ko aməturonjar, ko arəcandəa mala  
 akukwar, ko bə ya rəcandəa nani ka, à kārəa à nə  
 gau səm dāng. Ko bə agir mənana à kə kumban a  
 nza man, ko a nza mənə nə yiu ka,

<sup>39</sup> ko agir mənana a kùli, andəa mənana atà nzali  
 ka, à karə dāng. Kəgìr pà kàm aba banza man,  
 mənana nə gandə gau səm sənəa earcearəu mala  
 Bakuli, mana aba Kərəsti Yesu Mətala səm ngga  
 dāng.

## 9

### *Bakuli andə abwana male*

<sup>1</sup> Mim ngga məsəcau nda ən nggə na aba Kərəsti  
 ka. Giu-babumam mənana Bangho Məfele nda  
 ginggiyi nəi ka, kə ləmdəam ama kàngkàng nyir  
 na ən nakiyi ka dāng bən na wun nəma

<sup>2</sup> mə ndanə bumkidikea kərkér andə pi mala  
 babum koya pwari

---

\* **8:36 8:36** Balli gbal aba: Ang 44:22.

<sup>3</sup> ace abwana mem, amə'eambəam aba nggūrəu ka. Ən earəna bəà suem, ko bəà gau səm sənəa Kərəsti, bə mənə ka nə kánəia bəà kum amsəban ngga.

<sup>4</sup> Yia ka à nda ka amə'kàu mala Isərayila; Bakuli táría bəà duk amuna male; Bakuli ləmdə gulo male kəla Bakuli a bania. Kùrcəu andəia, sə pea wia Nggurcau male. Pea wia peri mala ba-ndəməgule andə apacau male.

<sup>5</sup> A Ibərayim, andə Yakupu, andə Ishaku ka à nda ka keà mənana nə bania sə tâu bəlban aba nggūrəu mala Kərəsti pur ka. Bwangsəban mənana málá male pà kəm raka bəà pè Bakuli mənana nda amur abwana kat ka! Bè do anggo.

<sup>6</sup> Ado ka mə nda rə na ama Bakuli ka gandə lùmsə pàcau male aban Isərayila dāng le? Awo pa anggo dāng, acemənana abwana mənana à bəlia a Isərayila ka, kat sə à nda ka bəwana mala Bakuli dāng!

<sup>7</sup> Sə dəm ngga abwana nda mənana kat teà pur nə ban Ibərayim, sə à nda ka amuna mala Bakuli ka dāng. Bakuli ka bangṇəni Ibərayim ama, <<Aba Ishaku sə amə'keò mənana ən po cau acea ka, à nə puro.>>\*

<sup>8</sup> Mənia ka ləmdə ama amuna mənana à bəlia aba nggūrəu a tâu mala Ibərayim ngga, à nda mənana à nda ka muna mala Bakuli ka dāng. Kə amuna mənana à bəlia atəcau mala kùrcəu mala Bakuli ka, à nda ka mənana à sùrəia kəla aməkəu mala Ibərayim ngga.

<sup>9</sup> Ani sə Bakuli bang pàcau male aban Ibərayim: <<Pələa mənia nə yia kər ka, mə nə nyare, sə

---

\* 9:7 9:7 Balli gbal aba: Tite 21:12.

Saratu nə bəl muna-bwabura.>>†

<sup>10</sup> Sə məno nda nəmurəi dāng, Rabeka gbal ka bəl amuna-burana bari. Sə aməno yì amuna ka tárrià mwashat, yì kà-səm Ishaku.

<sup>11-12</sup> Sə lang Rabeka málá nə gbáshí amənia yì apasa ka, Bakuli ne wi ama, <<Muna-dəmba nə do abata bwaməkyauwe.>>‡ Bakuli bang mənia ka kaniama à nə bəlia, sə kaniama à nə sùrə məboarne ko məbane ka. Mənia ka ləmdə amə Bakuli ka, nda rə pak gír mənana babumi kàni nə pè ka, twal a tite; pa ace bə kəgír mənana amuna mənia pak ka dāng, nda ace gír mənana Bakuli earce sə twal ka.

<sup>13</sup> Kəla mənana Maləmce na ama, <<Yakupu ka ən earəna ce, sə Isəwa ka ən binəna məsəi.>>§

<sup>14</sup> Sə aman sə səm nə bang amur məno? Bakuli ka pak məbike le? Awo! Pak məbike dāng!

<sup>15</sup> Acemənana Bakuli banggi Musa ama,

<<Mim ngga, mə nə ləmdə  
bwamuru aban bwa mənana  
mə nə ləmdəi wi bwamuru ka.

Sə mə nə sən məsəswatər  
mala bwa mənana kat mə nə

sən məsəswatər male ka.>>\*

<sup>16</sup> Ace mani ka, Bakuli na twalkiyi bwa mənana nə ləmdəi wi bwamuru ka. Sə twalban male ka kə kpata gír mənana abwana earce ko à barike pe ka dāng.

<sup>17</sup> Aba Maləmce ka, Bakuli banggi Murəm mala amə Masar ama, <<Ən dumsəo a buno-murəm,

---

† **9:9 9:9** Balli gbal aba: Tite 18:10. ‡ **9:11-12 9:11-12** Balli gbal aba: Tite 25:23. § **9:13 9:13** Balli gbal aba: Mal 1:2,3. \* **9:15 9:15** Balli gbal aba: Pur 33:19.

ace ləmdə rəcandəa mem a bāləo, sə banza kat bə ok ce lulləam.>>†

18 Ace mani ka, Bakuli kə ləmdə bʷamuru male amur ko yana eare nə ləmdəi bʷamuru ka, sə kə candəmúr bʷa mənana eare nə candəmúrí ka.

*Bumlulla andə bʷamuru  
mala Bakuli*

19 Sə anggo ka, wun nə gandə nam ama, <<Bə ko man kat ka nda a bu Bakuli, sə yì nda gingginəi ka, ace mana sə kə sən məbane arə acaubikea ma'səm più? Yana bʷe nda de nə gandə binə kàne male?>>

20 Sə a nda yana, we bʷapəndəa, yì mənana awu nə pələcau a kun Bakuli ka? <<Gir mənana à pè né pa ka, nə gandə banggi bʷa mənana pè ka ama, <Palang sə a pem ani> le?>>‡

21 Məbaki-ankwaring ngga, pà nə rəcandəa mənana nə bak nkwarding ace túró mægule andə nkwarding ace koya túró nani ka, aba đuro-dəbang mə'mwashati re?

22 Anggo gbal, bə Bakuli earce ka, nə gandə ukki bumlulla male amur abwana, sə nə ləmdə rəcandəa male. Səa ma yì ka, pak munyi nə gandərou nə abwana mənana boaro bə ləmdəia wia bumlulla ka, yia mənana à dupi ká kidi ki ka.

23 Pak munyi ace mənana bə ləmdə kume mənana ndakam aba gulo male ace abwana mənana bʷamuria ka, yia amənana akdəmba tàriá bəà kum kāmbe mala boarbʷa male ka.

---

† 9:17 9:17 Balli gbal aba: Pur 9:16. ‡ 9:20 9:20 Balli gbal aba: Isha 29:16; 45:9.

24 Səm nda ka mənə yì aḃwana tār səm ace  
ḃwamuru ka, səm mənana tunə səm aḃalə amə  
Yahudi, sə aḃalə aḃwana mala acili anzali gbal ka.

25 Kəla mənana bang aba Maləmce mala Hosiya  
ama:

<<Aḃwana mana  
amem na raka,  
mə nə tunəia ama,  
<Aḃwana mem.>  
Aḃwana mənana  
ən earcea raka,  
mə nə tunəia ama,  
<Aḃwana mem mənana  
ən earkiyi acea raka.> >>§

26 Dəm ngga,  
<<Aban mana à banggia wia  
ḃiḃyal ama,  
<Wun nda ka aḃwana  
mem raka,>  
àkə bənì sə à nə tunəia ama,  
<Amuna mala ʔakuli  
məyiləmui.> >>\*

27 Ishaya ʔua ace amə Isərayila ama:

<<Ko ʔəà na ama  
làkkì mala amə Isərayila  
ka nda kəla sala a kun  
nggeamùr ka,  
kə ʔəti aḃaləia nda  
à nə kum àwá ka.

28 ʔakuli ka nə yia sulə  
ʔashi male mənana  
kasəni ka puppup amur banza.  
Bənì pà nə sau ḃang,

---

§ 9:25 9:25 ʔalli gbal aba: Hos 2:23. \* 9:26 9:26 ʔalli gbal aba:  
Hos 1:10.

nə yia pe tsuk-tsuk.>>†

29 Kəla mənana Ishaya ak dəmba bang ama:

<<Bə Mətala Abangno  
nyingma səm aməkau raka,

bə səm duməna kəla  
amə Sodom,

bə səm pələna kəla  
amə Gomora.>>‡

*Binə earnə cau mala Isərayila  
arə Cau Amsəban*

30 Sə aman sə səm bangna? Abwana mala acili  
anzali mənana à kə kpata Nggurcau mala Bakuli  
raka, Bakuli nyesənia à pələna amə'cauboarna a  
baní, atəcau mala gūliarəu malea arə Kərəsti.

31 Sə amə Isərayila, mənana à bariki kərkər à nə  
kpata Nggurcau mənana bə nə kánəia aba kum do  
cauboarna aban Bakuli ka, ko à kumi dāng.

32 Palang ado sə à gandə kume dāng? À gandə  
kume dāng acemənana à kpate aba gūli arə Bakuli  
dāng, yia ka à gūli amur bariki malea arə agir  
mənana à pea ka. Nda gír mənana tsəa sə à annda  
amur <<Tali annda>> ka.§

33 Kəla mənana à giləi aba Maləmce ama:

<<Səni, mə ndya ən nggə  
tsək muna-tali a Siyona,

mənana nə tsək abwana  
à nə anndə ka,

andə nggea-tali mənana

nə cia à nə kpa ka.

Səa ma bwa mənana é

† 9:28 9:28 Balli gbal aba: Isha 10:22,23. ‡ 9:29 9:29 Balli gbal  
aba: Isha 1:9. § 9:32 9:32 Balli aba: 1Bit 2:6,8.

gūli a rəi ka,  
pà nə kum kəsəkya dāng.>>\*

## 10

<sup>1</sup> Wun amə'eambəam, babumam andə zəmba mem aban Bakuli ka, nda ace amə Isərayila bəà kum àwá.

<sup>2</sup> Mə nda rə nakunia aba məsəcau ama yia ka à ndanə bumpina arə kpata Bakuli, sə bumpina malea ka, pa aba səlæ dāng.

<sup>3</sup> Acemənana yia ka à bwalta njargula mənana Bakuli akiyina abwana nəi bəà duk amə cauboarna a baní ka dāng, sə dəm ngga à kutia kwakita malea yì njar mala kum akban aban Bakuli, nə bəriki malea arə bwal Nggurcau. Ace mani ka, à pa bamuria arə njar mala Bakuli mənana kə pələna abwana nəi bəà duk amə'cauboarna ka dāng.

<sup>4</sup> Kərəsti ka yì maləna túró mala nê mənana Bakuli pà Nggurcau ace ka. Ace mənə ka abwana mənana kat à earnəi à pəbamuria a baní ka, à nyesənia amə'cauboarna na aban Bakuli.

### *Amsəban ngga nda ace ko yana ka*

<sup>5</sup> Amur njar mala do mə'cauboarna a ban Bakuli, mənana à kumnggiyi nə bwal Nggurcau ka, Musa gilə ama, <<Bwa mənana kat kpata Nggurcau lumsə agir mənana kat nzongcau male na ka, bwe nda nə kum yiləmu ka.>>\*

<sup>6</sup> Sə bwa mənana pəbamuru male aba gūli arə Kərəsti nda yinəi wi kum akban aban Bakuli ka, pà

---

\* **9:33 9:33** Balli gbal aba: Isha 8:14; 28:16. \* **10:5 10:5** Balli gbal aba: Pəris 18:5.

nə điban a đenyicau male ama, <<Yana nə eau a kùli, ace mənana nə nggá sulə Kərəsti a nzali ka>> đàng?†

<sup>7</sup> Pà nə điban gbal ama, <<Yana nə suləo a tà-nzali, ace mənana nə nggá loasə Kərəsti a bembə ka>> đàng?‡

<sup>8</sup> Cau mala Amsəban mənana à nə kumi nə gūli arə Kərəsti, mana nda cau mənana səm nggə hamnəi ka, pà kuko đàng. Yàle Maləmce mala Bakuli ka bang ama: <<Ceì ka nda a bano tù, nda a mburkuno, sə nda a babumo.>>§

<sup>9</sup> Bə awu nə bang nə kúno ama, <<Yesu ka Mətalabangño na,>> sə a nə earnəi nə məsəcau a babumo ama Bakuli loasəi a bembə ka, a nə kum amsəban.

<sup>10</sup> Acəmənana nə babum sə bwa nə eare nə pà bamúri aban Kərəsti, sə aba pə anggo ka Bakuli angñəni mə'cauboarna na; sə đəm ngga nə kún sə bwa nə bang pabamuru male aban Kərəsti, sə aba pə anggo ka kuməna amsəban.

<sup>11</sup> Kəla mənana Maləmce na ka, <<Bwa mənana kat pabamuri a baní ka, pà nə nu kəsəkyə đang.>>\*

<sup>12</sup> Aba mənəia ka kəgír gakkita bwa Yahudi andə bwa mənana bwa Yahudi na raka đàng. Yia kat ka, à ndanə Mətalabangño mwashat mənana nda Mətalabangño amur abwana kat, sə atsəkbu male mənana nyangsang ngga kə soapia abwana mənana kat à kə warinə bua malea a baní ka.

† **10:6 10:6** Balli gbal aba: Nggur 30:13. ‡ **10:7 10:7** Balli gbal aba: Nggur 30:13. § **10:8 10:8** Balli gbal aba: Nggur 30:14. \* **10:11 10:11** Balli gbal aba: Isha 28:16.

13 Kəla mənana Maləmce bang ngga: <<Bwa mənana kat kə bua a ban Mətalabangŋo kə tunə lullə Mətalabangŋo ka, nə kum amsəban.>>†

14 Səama lang sə à nə tunəi bə amsəia, yi mənana bəà pa bamuria a baní raka? Sə lang sə à nə pabamuria a baní, yi mənana à malaká ok kəcau amurí raka? Sə lang sə à nə ok cau amurí, yi mənana kəbwa hambia wia ce raka?

15 Sə lang sə abwana nə hamnə cau, yi mənana Bakuli túriá raka? Kəla mənana à giləi ka: <<Yiu mala abwana mənana à kə hamnə Cau Amsəban ngga gír məboarne na kərkər!>>‡

16 Səama abwana kat sə ak man yi Cau Amsəban ngga dāng. Acemənana Ishaya, məbangnəa mala Bakuli nə bamur rəi ka, bang ama: <<Mətalabangŋo, ya bwa na earnə cau mana səm hamnəi ka?>>§

17 Ace mani ka, pabamuru ka kə yiu aba ok cau mala Bakuli, yi Cau Amsəban mala Kərəsti mənana à hamnəi ka.\*

18 Sə ən dīban nəma: nggearəi ka, à ok ce re? E, à ongŋəna. Maləmce ka bang ama:

<<Cau ka angŋəna banza kat,  
acau malea kutikina arə aban,  
kya bwal masələata banza.>>†

19 Sə ən nggə dīban dəm nəma: <<Nggearəi ka, amə Isərayila bwalta ce re? E, à bwalte, acemənana a nza mala Musa ka, Bakuli bang ama, <<Mə nə tsəa,

† 10:13 10:13 Balli gbal aba: Jol 2:32. ‡ 10:15 10:15 Balli gbal aba: Isha 52:7. § 10:16 10:16 Balli gbal aba: Isha 53:1. \* 10:17 10:17 Balli aba: Gal 3:2,5. † 10:18 10:18 Balli gbal aba: Ang 19:4.

wun nə pak mbali arə abwana  
mənana à karə kəgìr raka.

Mə nə tsəa,  
bum wun nə lúllô,  
arə cili anzali mənana  
à sùrə kəgìr raka.>>‡

20 Dəm ngga Ishaya nacau nə rəcandəa ama,  
<<Abwana mənana  
à altam raka,  
à nda à kumam ngga.

Ən ləmdə bamúràm  
aban abwana mənana  
à dīcem raka.>>§

21 Sə amur amə Isərayila ka, Bakuli na ama,  
<<Ən mən abuam  
aba pwari kat  
ace ak amənia yì  
amə'mgbikiru  
andə amə'murcandəa>> ka.\*

## 11

*Bwamuru mala Bakuli  
amur Isərayila*

1 Ən dīban ama, nggearəi ka, Bakuli ginəna  
abwana male lè? Awo, ginəia dāng! Nggearə mim  
nə bamur rəəm ngga, mə nda bwa Isərayila, məkà  
Ibərayim, a tâu mala Benjami.

2 Awo, ko bəti, Bakuli ginə abwana male mənana  
tària a tita banza ka dāng. Balə wun kasə mbo arə  
bua mala Iliya aban Bakuli amur amə Isərayila?  
Na ama,

---

‡ 10:19 10:19 Balli gbal aba: Nggur 32:21. § 10:20 10:20 Balli  
gbal aba: Isha 65:1. \* 10:21 10:21 Balli gbal aba: Isha 65:2.

<sup>3</sup> <<Mətalabangno, à walna-lú ka amə'bangnəa mō, sə à arkina aban-peri mō; kə mə nda nəmuraam ən ueo ka, sə à ndo à kə alta yiləmem gbal ka.>>\*

<sup>4</sup> Sə a man sə Bakuli pələ wi de? Ne wi ama, <<Mə ndanə abwana á-tongno-nong-bari (7,000) mənana à bunbî Ba'al† raka.>>‡

<sup>5</sup> Kə nda anggo yalung, abwana nda kam kpokyak mənana bwamuru mala Bakuli taria ka.

<sup>6</sup> Sə bə nda ace bwamuru mala Bakuli ka, ləmdə ama pà ace atúró-boarna mənana abwana pàk ka dāng. Bə ana raka, bə bwamuru mala Bakuli ka pà nə duk bwamuru bafo dāng.

<sup>7</sup> Sə ado ka mana səm bang le? Ani sə ce pa, bangula amə Isərayila ka, à kum bwamuru mala Bakuli mənana à alkiyite ka dāng. Abwana abaləia mənana Bakuli taria ka, à nda à kum ngga. Acilia ka babumia təra, à mgbikiru arə tunəban mala Bakuli.

<sup>8</sup> Kəla mənana Maləmce na ka,  
<<Bakuli cia a ntulo  
mədəmbəre,

peà wia aməsəu mənana  
à pà nə sənban dāng,  
andə akiru mənana  
à pà nə okban raka,  
bà yalung.>>§

<sup>9</sup> Nyar dəm ngga Dauda na ama,  
<<Likiali malea bə

---

\* **11:3 11:3** Balli gbal aba: 1Amur 19:10,14. † **11:4 11:4** Ba'al: Mənia ka nda <<bakuli mə'nyiri.>> ‡ **11:4 11:4** Balli gbal aba: 1Amur 19:18. § **11:8 11:8** Balli gbal aba: Nggur 29:4; Isha 29:10.

dupia wia gir'swárban  
 aban ká kpa aba gbólí,  
 bə dupia wia tali annda,  
 sə bəà kum məbane  
 mana kārəa rəia ka!  
 10 Pəndəa bə gír aməsəia,  
 ace mənana bəà kəa  
 sənban dāng,  
 sə bəà ueo abata  
 dəmbərya mala  
 atanni malea,  
 málá male pà kàm dāng.>>\*

*Abwana mənana amə*  
*Isərayila na raka*  
*à kum amsəban*

11 Ən diban dəm nəma, nggearə annda mənana  
 amə Isərayila annda sə à kpa ka, à kpāna anggo à  
 pà nè lo re? Awo, pà anggo dāng! Atà cau mala  
 caubikea malea ka, amsəban yina aban abwana  
 mala acili anzali mana amə Isərayila na raka, ace  
 mənana yia amə Isərayila ka bəà dum nə mbali arə  
 aməno yia bwana ka.

12 Pə məbane mala amə Isərayila, mana à ginəki  
 amsəban mana Bakuli yinəia wia nəi ka, yinəi  
 banza kume. Sə abwana arə acili anzali gbal ka  
 à kuməna àwá, atəcau mala kpa malea, yia amə  
 Isərayila ka. Bə nda anggo ka, dənyi nə ulang gulo  
 mala atsəkbu mənana à nə yiu amur banza, ace  
 nyare malea, yia amə Isərayila kat aban Bakuli ka!

13 Mə nda rə na wun cau ado, wun abwana  
 mənana amə Yahudi na raka. Acemənana mə nda

\* 11:10 11:10 Balli gbal aba: Ang 69:22,23.

mə'mishan mana à tasəam aban wun ngga, ən nggə gusələce túró mem.

<sup>14</sup> Aba mənə anggo ka, ən nggə earce nəma, bə nə gandə pa ka, mə nə tsək amə Isərayila, abwana mem aba nggürəu, bəà dum nə mbali mala kum gır mana wu ndanəi ka, ace mənana bə ən amsə abwana abaləia.

<sup>15</sup> Bə ginəban mənana Bakuli ginəia ka, yinə amsəban aban acilia abwana a banza ka, lang sə ea nə pa? Nə duk pa yiləmu aban abwana mənana à wuna ka!

<sup>16</sup> Ibərayim andə acilia akáu mana a pwarian ngga, Bakuli tària à duk amale. Anggo gbal sə aməkea nə pa, à nə duk a mala Bakuli. Kəla mənana bə dyar bəredi andəa kəringni ka məfele na ka, bwannə gbal ka nə do məfele na. Sə bə anlerə nggun ngga aməfele na ka, nggearə abuí gbal ka aməfele na.

<sup>17</sup> Bakuli ginəkina pas atə amə Yahudi kəla mənana à kə kpaləki abu nggun ngga. Sə wun abwana mənana amə Yahudi na raka, wun mənana Bakuli anghəna wun ngga, wu nda kəla abu-nggun mürú-bondo mənana à zwabia arə nggun mürú-bala ka. Wu anghə ban came mala abea bu-nggun mənana à kpaləkia arə nggun-mürú-bala ka. Ace mani ka, wu onghəna banboarna tsəkbu mala Bakuli mənana pa ace Ibərayim andə aməkə ka.

<sup>18</sup> Acemani ka, wu kəa nggori ace zwabi mənana à zwabi wun, wu akban came mala abu-nggun mənana à kpaləkia ka dāng. Wu nda mənana wu bwalkiyi nlerə nggun ngga dāng,

nlerə nggun nə bwalkiyi wun.

<sup>19</sup> Sə wun ngga, wun nə na ama, <<E, abu-nggun ngga à kpaləkia ace mənana bəà zwabiām arəi ka.>>

<sup>20</sup> E, mənıa ka məsəcau na, à kpaləki abu nggun mənıo ace đwanyı pabamuru malea nə məsəcau aban Kərəsti. Sə pələa à zwabi wun acemənana wu pà bamur wun ngga. Sə pabamuru ma'wun bə kəa tsək wun, wu dum nə twəlbamúrú đang, wu dum nə banggi Bakuli.

<sup>21</sup> Sə bə Bakuli ka kpaləki abu nggun mənana a lo andə nggun ngga, sə nə wun mənana à zwabi wun nə zwabio ka le?

<sup>22</sup> Wu sən pəməboarne andə binəce məbane mala Bakuli. Bashi male ka nda hakərak arə abwana mənana à pək məbane ka, sə wun ngga kə pakka wun məboarne, bə wu lidəmba aba pəməboarne male ka. Bə ana raka, wun gbal ka nə kpali wun.

<sup>23</sup> Sə bə amə Isərayila nə đeki mgbikiru malea, à nə pabamuria ka, à nə nyare à nə zwabia đəm, acemənana Bakuli ka ndanə rəcandəa nə nyesəia, nə lanzəia arə nggun mənana à kasəia arəi ka.

<sup>24</sup> A masələate ka, wun abwana mənana amə Isərayila na raka, wu nda kəla abu-nggun mürú-bondo mənana à kasəia, à yı zwabia arə nggun mürú-bala, mənana boaro bəà pə anggo raka. Sə amə Isərayila ka, à nda kəla nggun-mürú-bala; sə pà nə kwanbi Bakuli đang, mana nə nyesəia, kəla abu-nggun mənana à kasəia ka, nə cia đəm a ban came malea ka.

*Bwamuru mala Bakuli  
amur abwana kat*

<sup>25</sup> Wun amə'eamrəarəu, Ən nggə earce bə wu sūrə mənəia yì cau mana nda aba səmbərəa dīdɣal sə adyan ngga, Bakuli pusəni a banfana ka, ace mənəia wu kəa dum nə twəlbamúrû raka. Murcandəa mənəia yipì amə Isərayila ka, nə nggá malâ, bə lakkì mala abwana mənəia amə Isərayila na raka, mənəia à nə kum amsəban mala Bakuli, yì lúmsənà ka.

<sup>26</sup> Sə bə mənəia yì pángɣənà anggo ka, amə Isərayila kat ka à nə kum àwá. Kəla mənəia Maləmce na ka:

<<Mə'amsəban ngga,

nə pur a Urəshalim;

nə pələ mūr amə Isərayila  
bəa purî bá dɣanyì

sūrə Bakuli.

<sup>27</sup> Sə mənəia ka nə duk  
kùrcəu mem sənəia ama,  
mə nə twalia wia ban  
acaubikea malea.>>†

<sup>28</sup> Acemənəia amə Isərayila binəce Cau Amsəban ngga, à duməna abibura mala Bakuli, sə mənəia ka, nda ace boaro ma'wun, wun abwana mənəia amə Isərayila na raka. Sə atəcau mala twalban mala Bakuli mənəia tər akeâ bəa duk abwana male ka, kə earcea più.

<sup>29</sup> Bakuli ka, kə nggadì bumi arə aboro male aban abwana, mana nə ea arəia dəm ngga dāng, sə abwana mana tunəia sə tərəia ka, pà nə ginəkia dāng.

† 11:27 11:27 Balli gbal aba: Isha 59:20,21; 27:9; Ir 31:33,34.

<sup>30</sup> Didyal ka, wun aḃwana mənana amə Isərayila na raka, wu nda ka amə mgbikiru aban Bakuli; sə adyan ngga wu kuməna ḃwamuru, acemənana amə Isərayila ləmdəi Bakuli mgbikiru ka.

<sup>31</sup> Yia amə Isərayila a dyan ngga, à nda bá mg-bikî Bakuli kiru, sə kəla mana Bakuli ləmdəa wun ḃwamuru ka, yia gbal ka, à nə kum ḃwamuru.

<sup>32</sup> Bakuli ka, tsək aḃwana kat aḃata kùrban mala mgbikiru, ace mənana nə ləmdə ḃwamuru male aban koyana le ka.

*Bwangsəban aban Bakuli*

<sup>33</sup> E, gulo mala kume mala  
Bakuli, andə sələe,  
andə sùrəe male ka,  
kəgìr pà kàm à nə kàni arəi dāng!‡

Yana nə gandə mənɡi balə  
anê male!

Yana ḃwe nə gandə sùrə  
anjar male!

<sup>34</sup> <<Yana sùrə babum  
Mətalabangŋo?

Yana ḃwe nə gandə  
pè wi kwarkiru?>>§

<sup>35</sup> <<Sə yana ḃwe pè  
Bakuli kəgìr,  
mənana kə earce ḃə Bakuli  
mbwe ka?>>\*

<sup>36</sup> Agirbunda kat ka,  
à pur nə baní,

---

‡ **11:33 11:33** *kəgìr pà kàm à nə kàni arəi dāng!* Ko: maḃani pà kàm dāng. § **11:34 11:34** Balli gbal aba: Isha 40:13. \* **11:35 11:35** Balli gbal aba: Ayu 41:11.

sə nə rəcandəa male  
 sə agir kat pa,  
 sə à nda ace gulo male.  
 Gulo kat ka,  
 bə duk male,  
 masələate pà kàm dāng!  
 Bə do anggo.

## 12

*Túró mala aməkwadī aban  
 Bakuli andə abwana*

<sup>1</sup> Ace maní ka, wun amə'eambəam, ən nggə buakia rə wun, nə bʷamuru mala 'Bakuli, wu pa rəwun aban 'Bakuli, kəla gír'nkila məyiləmui, mənana wun nə duk amale, sə nə pwasəbumi ka. Mənia ka nda peri ma'wun məbafoe a baní.\*

<sup>2</sup> Wu kəa kpata bealu andə kúncau mala mənía yì banza ka dāng. Wu deki 'Bakuli bə nggadī wun nə tsək denyicau ma'wun bə duk bəshe. Anggo sə wun nə gandə sùrə nê mala 'Bakuli, mənana məboarne na, andə mənana nə duk gir'a a baní, sə nda pepè ka.

<sup>3</sup> Nə bʷamuru mənana à pam ngga, ən nggə banggi koyan atà wun ngga, bə kəa twal bəmúri kèrkər bə kúti bancame male dāng. Bə denyicau mala koya bʷa ka, bə karə arə pabamuru male mənana 'Bakuli pe wí ka.

<sup>4</sup> Kəla mənana nggùnrau ka abare nda pas, sə koya bare ka túró male nda dāng ngga,†

---

\* **12:1 12:1** Balli gbal aʔa: Rom 6:13,16,19; 1Bit 2:5. † **12:4 12:4** Balli gbal aʔa: 1Kor 12:12-14; Afi 4:4,16.

<sup>5</sup> anggo, aba Kərəsti ka, səm mənana səm nda pas ka, səm duməna nggūrəu mwashat, sə səm nda ace rəarə səm.‡

<sup>6</sup> Səm ndanə aboro dāngdāng aba bwamuru mənana Bakuli pa səm ngga. Bə mò yì boro nda na gì Bakuli ka, pè a njari mənana karə arə pabamuru mò ka.§

<sup>7</sup> Bə pakkia abwana túró nda mò yì boro ka, wú kə pè aba məsəcau. Bə mò ka kanigir na ka, wú kə kania abwana gír.

<sup>8</sup> Bə mò ka bəkbabum abwana na ka, wú kə pak túró bəkbabum. Bə pàbù nda mò yì boro ka, wú kə pè nə bəbumo mwashat. Bə mò ka túró lidəmba nə abwana na ka, wú kə pè nə bəbumpina. Sə bə ləmdə bwamuru nda mò ka, wú kə ləmdəi nə banboarnado.

*Do mala məkpata Bakuli  
aba earcearəu*

<sup>9</sup> Earcearəu ka, bəà pè nə məsəcau. Wu ginəki bealbikea, sə wu bwal gír mənana məboarne na ka kəngkəng.

<sup>10</sup> Wu earce rəarə wun nə earceban mə'məsəcau nì. Bə ban boara wun arə pè rəarə wun gulo.

<sup>11</sup> Ce wu duk amənkundər, amə'dwanyi rəbəla arə túró dāng, wu duk amə bumpina aba pakki Mətalabangno túró nə bəbum wun kat.

<sup>12</sup> Wu dum nə banboarnado aba tsəkbaləu ma'wun; wu dum nə munyi aba tanni; wu do aba pak hiwi koya pwari.\*

‡ 12:5 12:5 Balli gbal aba: 1Kor 10:17; 12:20,27; Afi 4:25. § 12:6

12:6 Balli gbal aba: 1Kor 7:7; 12:4-11; 1Bit 4:10-11. \* 12:12 12:12 Balli gbal aba: Atúró 1:14; Rom 5:2; 1Tas.

13 Wu kə gau gîr ma'wun ace bwalia abwana mala Bakuli mənana à nda aba təle ka; wu do nə bealu mala ak abəri.

14 Wu tsəki abwana mənana à kə pa wun tanni ka bù; wu tsəkia wia bù, ce wu suia dāng.†

15 Wu pak banboarnado wunə abwana mənana à kə pak banboarnado ka; wu bua wunə abwana mənana à kə bua ka.

16 Wu do aba dotarəu mala amə'eamrəarəu; wu kəa twal bamur wun dāng; wu dum nə earce kpapi bamuru wunə abwana mənana acili abwana twali à pà kun be kəgîr raka. Wu kəa twali kəla wu kúti abwana nə sələe dāng.

17 Ce wu nyesəi kə bwa bealbikea ace bealbikea dāng. Wu pak gîr mənana nə ləmdəi abwana kat pəməboarne ma'wun ngga.‡

18 Bè nə gandə pa ka, wu do aba dorəpwala wunə abwana kat.§

19 Wun amə'eambəam mənana ən earkiyyicea ka, wu kəa pak məbane a kun məbane mənana à pakka wun ngga dāng. Wu nyinggi Bakuli mbwe tangnakusəu aba bashi male. Acemənana Mətalabangŋo bang aba Maləmce ama,  
<<Mbweban a kúni ka

mem na,

mə nə mbwe.>>\*

20 A kun mani, kəla mana Maləmce na ka,  
<<Bè bio-məbura nda  
aba nzala ka,

† 12:14 12:14 Balli gbal aba: Mat 5:44; Luk 6:28. ‡ 12:17 12:17

Balli gbal aba: Pas 20:22; 2Kor 8:21; 1Tas 5:15. § 12:18 12:18 Balli

gbal aba: Mar 9:50; Rom 14:19. \* 12:19 12:19 Balli gbal aba: Pəris 19:18; Nggur 32:35; Ib 10:30.

pe wi girlina;  
bə məsamur wali ka,  
pe wi mür bə nu.

Aba pə anggo ka,  
a nə rambi wi  
nkalang-bəsa

mə earke a mürí.>>†

21 Wu kəa eari bealbikea bə limurəm amur  
wun dāng, wu limurəm amur bealbikea nə  
pəməboarne.

## 13

*Pagulo aban abwana mana  
a cia amur wun ngga*

<sup>1</sup> Ko ya bwa ka bə nyesə bamürí abata abwana  
mənana à pea wia gara yálban ngga, acemənana  
bekə gara-murəm pà kām mənana pur nə ban  
Bakuli raka dāng; sə abwana mənana à bwalkiyi  
gara-murəm ado ka, Bakuli nə cia.\*

<sup>2</sup> Acemani ka, bwa mənana kat mgbicau a rəia  
ka, ndarə mgbicau arə gir mənana Bakuli nə  
kwakite ka. Sə abwana mənana kat à mgbicau a  
rəia ka, à nə nunbi bamuria bashi.

<sup>3</sup> Ayálban ngga à cia ace pa bangciu aban  
abwana mənana à kə pak məboarne ka dāng, she  
aban aməbealbikea. Bə a ké earce ama a pà  
nə dum nə bangciu a rəia raka, pak gír mənana  
məboarne na ka, sə yia ka à nə bwangsəo.

---

† 12:20 12:20 Balli gbal aba: Pas 25:21,22. \* 13:1 13:1 Balli gbal  
aba: Tit 3:1; 1Bit 2:13-14; Pas 8:15; Yoh 19:11.

<sup>4</sup> Amə'yálmúrû ka, aḃwana na mənana Bakuli nə cia ace pakko gir məboarne ka. Sə bə a ké pak məbane ka, duməna púp ɓangciu nə pakko, acemənana à pania wia rəcandəa mala pàtanni. Yia ka amətúró na mənana Bakuli cia ace pea amə pak məbane tanni ka.

<sup>5</sup> Ace mani ka, wu pà ɓamur rə wun aḃatea. Ko bə pà ace ɓanggi kum pàtanni raka, wu pè ace mənana ɓabum wun bə kəa mak wun raka.

<sup>6</sup> Dəm ngga, nda gir mənana tsəa sə wu kə mbwe boalo-cemi ka, acemənana yia ayáľban ngga Bakuli nə cia aḃa túró, sə boalo ka nda mənana nə ɓwalia kam bəa pà rəcandəa andə bumia arə túró mənana à pakkiyi kat ka.

<sup>7</sup> Wu pea aḃwana kat, agir mənana à kə kpani atà wun ngga: wu pea wia boalo-cemi mala ɓamur rə wun andə boalo-cemi mala agirkuma ma'wun. Wu kə ləmdəia wia gusələban andə pagulo kat.†

### *Ləmdəi arəu earcearəu*

<sup>8</sup> Wu kəa eare bə kəɓwa kpata wun tangna nə kəgír dāng, she earcearəu mənana duməna púp wun nə ləmdəia rə wun ngga. Bwa mənana kə earce ɓi mə'murkala ka, lùmsənà Nggurcau mala Bakuli.‡

<sup>9</sup> Anzongcau mənana ama, <<Kəa nongnə ɓwa mana wu al rə wun wunəi raka dāng.>> <<Kəa wal-lú dāng.>> <<Kəa iun'í dāng.>> <<Kəa sham

† 13:7 13:7 Balli gbal aḃa: Mat 22:21; Mar 12:17; Luk 20:25.

‡ 13:8 13:8 Balli gbal aḃa: Mat 22:39-40; Rom 13:10; Gal 5:14; Kol 3:14; Jem 2:8.

gìr mala bwa dāng,>>§ andə abea mənana kat à ndakam ngga, à nda à kpapia aba nzongcau mwashat ama, <<Earce bio mə'murkala kəla mənana a earce bamúrò ka.>>\*

<sup>10</sup> Earcearəu pa nə pakki kəbwa məbane dāng. Acemani ka, bwa mənana ndanə earcearəu arə abwana ka, nda rə lùmsə anzongcau mənana kat aba Nggurcau mala Bakuli ka.†

<sup>11</sup> Duməna púp wun nə pak anggo, acemənana wu sùrənà rə nza mənəia səm nda abaləi ka. Pwari pāngənə mənana wun nə loapi ntulo ka, acemənana amsəban ma'səm yina ado tù, amur mənana səm tita pana bamur səm nəi ka.‡

<sup>12</sup> Dù málá nə malâ; ban málá nə kwaro. Bə səm nying pakki agir mala pəndəa, bə səm oasə agirmunəo mala tálaban.§

<sup>13</sup> Bə səm dukdo bealu boarnsari kəla abwana mənana à nda aba tálaban mala pwari ka. Pà aba nukiaagir ko wal wale, andə kidiki mala nonggi nə rəarəu ko alta banboarnado mala pakki agir kəsəkya, andə munəki-amunəo ko mbali ka dāng.\*

<sup>14</sup> A kún mani ka wu oasə Mətalabangjo Yesu Kərəsti arə wun, sə wu kəa kánə dənyicau ma'wun arə alita nggürəu njar mala loasə anpel male dāng.†

---

§ **13:9 13:9** Balli gbal aba: Pur 20:13-15,17; Nggur 5:17-21. \* **13:9 13:9** Balli gbal aba: Pəris 19:18. † **13:10 13:10** Balli gbal aba: Mat 22:39-40; Rom 13:8; Gal 5:14; Jem 2:8. ‡ **13:11 13:11** Balli gbal aba: Afi 5:14; 1Tas 5:6. § **13:12 13:12** Balli gbal aba: 1Yoh 2:8; Afi 5:11; 1Tas 5:8. \* **13:13 13:13** Balli gbal aba: 1Tas 4:12; Gal 5:19-21. † **13:14 13:14** Balli gbal aba: Gal 3:27; 5:16.

# 14

## *Kəa bashi mə'eambo dāng*

<sup>1</sup> Məkwadi mənana pənə rəcandəa aba pabamuru male aban Bakuli raka, wu é, sə wu kəa kutia makgır andəi amur agir mənana abwana kat sə à eare amurı raka dāng.

<sup>2</sup> Pabamuru mala bebwə ka, eari wi bə li gır mənana kat səni gırlina na ka, sə bwa mənana gatti aba pabamuru male ka, kə mbúgır na likiyi ka.

<sup>3</sup> Bwa mənana kə li koya gır ka, bə kəa bəsəki bwa mənana kə li raka dāng. Sə bwa mənana gbal kə li koya gır raka, bə kəa bəsəki bwa mənana kə li ka dāng; acemənana Bakuli ka, angɾənia yia kəm.\*

<sup>4</sup> Sə a nda yan, mənana a nə bashi mətúró-bala mala bebwə ka? Mətúró-bala ka mətala-bala male na nə kasəi bashi mənana nə ləmdə kpa ko came male ka. Sə yì ka, nə kum kusəu-came, acemənana Mətalabangɾo nə gandə tsəi bə came.

<sup>5</sup> Dəm ngga, bebwə kə twal bə pwari nə gulo amur acilia apwari, sə bebwə ka kə twal apwari kat ka à nda mwashat. Koyan ngga bə sələ ama ko bə məye na twalo a səne male ka, bə kpate anggo.

<sup>6</sup> Abwana mənana à gusələ be pwari ace peri aban Mətalabangɾo ka, à pa anggo ace pe Mətalabangɾo gulo. Abwana mənana à nə gandə li koya ulang gırlina nani ka, à pè ace gusələ Mətalabangɾo, acemənana à kə pakki Bakuli yàwá ace gırline. Sə abwana mənana à binə li abea gırlina ka, à pa anggo gbal, ace pe Mətalabangɾo gulo, andə pak yàwá aban Bakuli.

---

\* 14:3 14:3 Balli gbal aba: Kol 2:16.

<sup>7</sup> Kəbwa pà abalə səm mənana dupî bamúri, ko a na raka, nə wuki bamúri ka dāng.

<sup>8</sup> Bə səm ndanə yiləmu ka, nda ace gusələ Mətalabangño, sə bə səm wu gbal ka, nda ace gusələ Mətalabangño. Ləmdə ama, ko səm ndanə yiləmu, sə ko səm wu ka, səm nda ka mala Mətalabangño.

<sup>9</sup> Nda àkə ce mənəia sə Kərəsti wú, sə lo nə yiləmu, acemənana bə duk Mətalabangño amur abwana mənana à wuna ka, andə abwana mənana à ndanə yiləmu ka.

<sup>10</sup> Sə we ado ka, palang sə a kə bashi mə'eambo? Palang sə a kə nyesə mə'eambo bə? Səm kat ka, səm nə nggá came a badəm buno-bashi mala Bakuli.†

<sup>11</sup> Maləmcə bang ama,  
<< <Mətalabangño kə na ama,  
Kəla mənana kàngkàng  
mə ndakam nə yiləmu ka,>  
<koya nkūnu ka,  
nə bun a badəmbam,  
sə koya lasəu ka  
nə bang ama

Mə nda Bakuli.> >>‡

<sup>12</sup> Məno ka ləmdə ama ko yana atə səm ngga, nə bəl kúni nə bamúri aban Bakuli.

*Kəa tsək mə'eambo  
bə anndə dang*

<sup>13</sup> Ace mani ka, bə səm nying bashi rəarə səm. Boaro male ka, bə səm twali a babum

† 14:10 14:10 Balli gbal aba: Mat 16:27; 2Kor 5:10. ‡ 14:11 14:11 Balli gbal aba: Isha 45:23.

səm ama pà səm nə pak bə kəgír mənana nə tsəki amə'eamrəarəu gír-annda, ko nə tamsəia aba kwadi malea ka dāng.§

<sup>14</sup> A dotārəú mem sənə Mətalabangño Yesu ka, ən yi sələa, sə ən eara ama, kə gírlina pa kəm mənana məbane na nə bəmúri ka dāng; səama bə bwa səni sə na ama gírlina ka boaro bə li raka, a baní kə duməna məbane.

<sup>15</sup> Bə a tsək mə'eambo sə banbiki wi nə gírlina mənana a li ka, ləmdə ama a kə pak gír aba earcearəu dāng. Kəa eare gírlina mənana a kə li ka, bə tsək mə'eambo mənana Kərəsti wú ace ka, bə kidiki dāng!

<sup>16</sup> Kəa nying gír mənana a twali məboarne na ka, bə abwana na məbane amurí dāng.\*

<sup>17</sup> Acəmənana Domurəm mala Bakuli ka, cau mala liki agírlina andə nuki agir na dāng. Nda ace do nə cauboarna, andə dorəpwala, andə banboarnado aba Bangño Məfele.

<sup>18</sup> Bwa mənana kat kə pakki Kərəsti túró nə ulang mənəia yi bealu ka, nə kum akban mala Bakuli, sə abwana nə earnəi gbal.

<sup>19</sup> Acemani ka, bə səm bəriki arə pakki agir mənana à nə yinə dorəpwala andə dotarəu mala bək rəarə səm ngga.†

<sup>20</sup> Wu kəa kidiki túró mala Bakuli nə cau mala gírlina dāng. Agírlina kat ka aməboarne na, sə boaro bə bwa li gírlina mənana nə tsək bəbwa bə kpa aba caubikea ka dāng.

§ 14:13 14:13 Balli gbal aba: Mat 7:1; 1Kor 8:13. \* 14:16 14:16

Balli gbal aba: 1Kor 10:30. † 14:19 14:19 Balli gbal aba: Mar 9:50; Rom 12:18; 1Tas 5:11.

21 Nə boaribanì wu nying li nyama ko nu mùr-bəlanggun anap, ko pàk koya gír nani mənana kat nə tsək mə'eambo nə kpa aba caubikea ka.

22 Ace mani ka, bə ko mana sə nda gír mənana a earnəi amur aməno yì agir ka, bə do anre wun wunə Bakuli. Tsəkbu mala Bakuli na amur bwa mənana panə mūr-haləkyā arə pak gír mənana sələnə ama nda pepè ka dāng.

23 Sə bwa mənana denyicau male kə tuti arə li gír, sə kutia li gírni ka, pāngnənə caubikea, acemənana mənə yì pə male ka, pə nə babum mala kpata gír a njar mala Bakuli dāng, sə gír mənana kat bwa pə, sə babumi eari wi ama gírni ka nda pepè a bədəm Bakuli raka, caubikea na.

## 15

### *Wu pwasəbum abwana*

1 Səm mənana səm ndanə rəcandəa ka, boaro bə səm bwali abwana mənana à gatti ka,\* cə səm ləmdə earce bamuru dāng.

2 Koyan abalə səm ngga bə kə denyinə bi mə'murkala, sə bə kə pakki wi məboarne mənana nə loasəi aba pabamuru ka.

3 Ko nggearə Kərəsti ka dukdo pwasəbum bamúri dāng. Kəla mənana Maləmce bang ngga, <<Asangban mala abwana mənana à sangnə ka, We Bakuli, à sulənə amuram.>>†

---

\* **15:1 15:1** boaro bə səm bwali abwana mənana à gatti ka ko <<bə səm twalgàndəá nə gatti mala amə'dwanyì rəcandəa.>> † **15:3 15:3** Balli gbal aba: Ang 69:9.

<sup>4</sup> Agir mənana à giləia kat aba Maləmce dıdɣal ka, à giləia ace kwarkir səm, ace mənana nə gandərəu andə bakɓabum mana səm nə kùmô aba cau mala Maləmce ka, səm nə dumnə tsəkbaləu.‡

<sup>5</sup> Sə Bakuli mənana pākiyi gandərəu andə girik-iban ngga, bə pà wun babum dotarəu arəarə wun, wu kə kpata ulang pe mala Kərəsti Yesu.

<sup>6</sup> Sə anggo ka, wun atarə wun kat ka, wun nə bɔwangsə Bakuli, yì Tár Mətala səm Kərəsti Yesu, nə giu mwashat.

*Cau Amsəban ace abwana  
mala anzali kat*

<sup>7</sup> Acemani ka, wu ak rəarə wun, kəla mənana Kərəsti ak wun ngga, ace mənana mənıa ka, nə yinəi Bakuli gulo.

<sup>8</sup> Mə nda aban bangga wun ama, túró mala Kərəsti mənana yì pak ka, pə ace amə Yahudi ace ləmdə ama Bakuli ka mə'məsəcau na arə apacau male mənana pa a ban akeâ ka.

<sup>9</sup> Dəm ngga Kərəsti pak túrè ace mənana abwana mala acili anzali ka, à nə bɔwangsə Bakuli ace bɔwamuru male. Maləmce ka bangɣəna ama,

<<Ace mənıa ka  
mə nə bɔwangsəo  
abalə abwana mala  
acili anzali.  
Mə nə tuki anggyal  
bɔwangsə lùlləò.>>§

<sup>10</sup> Maləmce dəm ngga bang ama,  
<<Wun abwana mala

‡ 15:4 15:4 Balli gbal aba: Rom 4:23-24; 1Kor 9:10; 2Tim 3:16.

§ 15:9 15:9 Balli gbal aba: 2Sam 22:50; Ang 18:49.

acili anzali,  
 wu pàk-banboarnado  
 atarə wun,  
 wunə abwana mala Bakuli.>>\*

11 Nyar dəm ngga bang ama,  
 <<Wun abwana mala  
 acili anzali kat,  
 wu b̄wangsəki Mətalabanḡo.  
 Wun abwapəndəa kat,  
 wu b̄wangsəki!>>†

12 Dəm ngga, Ishaya bang ama,  
 <<Məkà Jeshi nə yiu;  
 nə yia duk murəm,  
 amur abwana mala acili anzali.  
 Abwana mənana amə Isərayila  
 na raka,  
 à n̄ə tsək b̄aləia arəl.>>‡

13 Bə Bakuli mēpà tsəkbaləu lùmsə wun nə  
 banboarnado, andə dorəpwala aba pabamuru  
 ma'wun a baní, ace mənana b̄ə wu lùmsə nə  
 tsəkbaləu nə bu rəcandəa mala Banḡo Məfele.

*Túró Mishan mala Buləs  
 aban abwana arə anzali*

14 Wun amə'eambəam, mim nə b̄amúràm ngga  
 ən sələna nəma wu lùmsənà nə pe məboarne, wu  
 ndanə sələ kat, wun nə gandə kania rəwun gír.

15 Mim aba cauterəa mən̄ia ka, ən bangga wun  
 cau b̄wāng amur abea gír, bangciu pa arəàm dāng,  
 ace kasəbalə wun. Ən gilə mən̄ia ka ace b̄wamuru  
 mala Bakuli mənana ləmdəàm sə twalám

\* 15:10 15:10 Balli gbal aba: Nggur 32:43. † 15:11 15:11 Balli  
 gbal aba: Ang 117:1. ‡ 15:12 15:12 Balli gbal aba: Isha 11:10.

16 mə duk mətúró mala Kərəsti Yesu aban abwana mala acili anzali ka. 'Bakuli twalam ace mənana mə paktúró kəla pəris, aban hamnə bəsa Cau Məboarne male. Sə aba mənə anggo ka abwana mala acili anzali ka bəà duk boro mənana gir'a na aban 'Bakuli, yia abwana mənana Bangno Məfele tàrnia ace 'Bakuli bəà duk amale ka.

17 Acemani ka, ən nggə nggori nə Kərəsti Yesu aba túró mem aban 'Bakuli.

18 Amurí ka, ən nggori nə kəgír dāng, shekə gir mənana Kərəsti pè nə buam aban yinə abwana mala acili anzali, aban okî 'Bakuli nə cau mənana ən hamnəi andə túró mənana ən pe abaləia ka.

19 Amur mənə ka, mə nə nggori nə agir-ndələki andə agir-gyambəliban mənana Kərəsti pea aba rəcandəa mala Bangno mala 'Bakuli ka. Anggo sə ən hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti puppup aba gya mem kat, twal a Urəshalima kya bwal a Ilirikum.

20 Məñia ka nda cau mənana ən twal a babumam ngga, bə ən hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti a ban mənana à malaká oe kam raka, ace mənana mə ngga bakba amur kusəbă mala bekə bwa dāng.

21 Sə, kəla mənana à gıləi aba Maləmce ka:

<<Abwana mənana  
à malaká banggia wia  
cau male raka,  
à nə sən məsəcau male,  
sə abwana mənana  
à malaká ok raka,  
à nə bwalte.>>§

---

§ 15:21 15:21 Balli gbal aba: Isha 52:15.

<sup>22</sup> Bafo ka, ən gandə kum dəmbəu ən yiu aban wun dāng, acemənana mə nda aban hamnə cau arə amənia yì abān ngga.

*Buləs tsəa a babumi nə ká a Roma*

<sup>23</sup> Adyan ngga, bə kəgír uekām mənana mə nə pè a bu ka anzali mənía ka dāng. Səama mə ndanə dēnyi a babumam arə apələa pas nəma mə nə yiu aban wun.

<sup>24</sup> Ən kanìna mə nə pələa aban wun, bə mə nə kutio aban ká a Səpen ngga. Mə nə sən wun, yàle wun nə tsəktam aban ká a banì, anzəm mənana ən duməna a ban wun zuku ka.

<sup>25</sup> Sə ado ka, mə nda amur njar aban ká Urəshalima nə gbasha aban aməkpata Yesu mənana a banì ka.

<sup>26</sup> Acemənana aməkpata Bakuli mənana a Masədoniya andə Akaya ka, à pa boro nə banboarnado, bəa kya peǎ amə'tər mənana à nda abalə aməkpata Bakuli a Urəshalima ka.

<sup>27</sup> Banboaria wia nə pā mənía yì boro ka, acemənana à sələna ama dumənia wia kəla tangna mənana à nə mbwe ka. Sə bəa abwana mənana amə Yahudi na raka, à yì kum kāmbe atà amə Yahudi abalə atsəkbu aba bangŋo ka, dumənia wia gbal ama bəa pàkki amə Yahudi túró nə agirikuma malea.

<sup>28</sup> Bə ən pana mənía yì boalo, ən lumsəna túró məboarne malea, sə bə mə nə ká a Səpen ngga, mə nə kyangye mə nə sən wun peatu.

<sup>29</sup> Ən sələna nəma bə mə nə yiu aban wun ngga, mə nə yinəa wun nə tsəkbu mægule mala Kərəsti.

<sup>30</sup> Ən nggə zəmba wun, wun amə'eambam, aba lullə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti sə nə earcearəu

mənana Bangŋo kə pa ka, wu bwaləm nggàm aba pakhiwi nə babum wun kat aban Bakuli acem.

<sup>31</sup> Wu pakhiwi ama, bə ən apî túró məbike mala amə mgbikuru aba nzali Yahudi. Wu pakhiwi dəm ama aməkpata Bakuli mənana a Urəshalima ka, bəà kum babum ak boro mənana ən nggə kánəia wia nəi ka.

<sup>32</sup> Anggo, nə eare mala Bakuli, mə nə yiu aban wun nə banboarnado mægule, sə səm nə do atarə səm kat nə bumpwasəa.

<sup>33</sup> Adyan ngga, yì Bakuli, mətala dorəpwala bə do atə wun. Bə do anggo.

## 16

### *Makkiakun*

<sup>1</sup> Ən nggə ləmdə mə'nggaula səm Fibi aban wun, acemənana yì ka, mə bwalturo bá ndahiwi na a Sənkəriya.

<sup>2</sup> Wu gingsəi, wu é aba lullə Mətalabangŋo, kəla mənana boaro bəà pakki məkpata Bakuli ka. Wu bwali wi kəm aba gır mənana kat nə pàktəle ka. Acemənana yì ka, nggea gbasha mægule na aban bwapəndəa a là, sə nggearə mim ngga pàngŋəjàm məboarne.

<sup>3</sup> Ən nggə tasə makkun mem a ban Pərisəla andə Akila, abeam amətúró, a ban túró mala Kərəsti Yesu.

<sup>4</sup> Yia ka à pà yiləmia, bə à wuna acem. Ən pakkia wia yàwá. Nggearə mim nəmurəam dāng, a'ikəlisiya kat mala acili anzali, à kə pakkia wia yàwá.

<sup>5</sup> Wu makki Ikəlisiya mənana kə kpapi a bala malea ka kûn.

Wu makki Epenetus, gyajam mem mənana ən earkiyi ace raka kûn. Yi ka, nda bwa mənana tita ak Kərəsti a bu-nzali Asiya ka.

<sup>6</sup> Wu makki Maryamu kûn, yi mənana pak túró kèrkér ace wun ngga.

<sup>7</sup> Wu makki Andəronikus andə Juniya kûn, abəla mem mənana səm nda a ndakurban sənəia ka. Yia ka, amə'mishan sūrəia pepè, sə yia ka, à akàm dəm̃ba ak Kərəsti.

<sup>8</sup> Wu makki Ampəliyatus kûn, bwa mem aba kpata Mətalabangŋo.

<sup>9</sup> Wu makki Urəbanus kûn, bi səm mətúró mala Kərəsti, andə Sətakis gyajam mem məgule.

<sup>10</sup> Wu makki Apele kûn, yi bwa mənana à mwaməni sə à earəna nə pabamuru male aba Kərəsti ka.

Wu makki amə bala mala Aristobulus kûn.

<sup>11</sup> Wu makki bəla mem, Hirədiyon kûn.

Wu makki abwana mala Mətalabangŋo mənana a bala mala Narkisus ka, kûn.

<sup>12</sup> Wu makki Tərafəna andə Tərafosa, amaməna mənə à pakki Mətalabangŋo túró kèrkér ka kûn.

Wu makki Pasis kûn yi biam mənana ən earkiyi ace raka, sə yi dəm ngga bwa na mənana pakki Mətalabangŋo túró nə rəcandəa male kat ka.

<sup>13</sup> Wu makki Rufus kûn, yi mənana Mətalabangŋo tərì bə duk male ka. Wu makki nggè kûn, acemənana yi ka, bwalām kəla muni gbal.

<sup>14</sup> Wu makki Asənkəritus, andə Filigon, andə Hamis, andə Patrobas, andə Hamas andə amə'eambia mənana abania ka kûn.

<sup>15</sup> Wu makki Filologus, andə Juliya, andə Nerius andə mə'nggaule, andə Olimpas andə acilia aməkpata Bakuli mənana abania ka kûn.

<sup>16</sup> Wu makkia rə wun kûn, nə kur rəarəu mala aməkpata Bakuli.

Aməkwadi mənana arə a'ikəlisiya mala Kərəsti kat à kə makka wun kûn.

### *Məsələta amakkiakun*

#### *mala Buləs*

<sup>17</sup> Ən nggə zəmba wun dəm, wun amə'eambəam, wu tsəkməsə wun arə abwana mənana à kə yinə gakkya abalə wun, sə à nə tsək wun a bwariki tanjar, nə akanigir mənana à nda dāng andə mənana à kania wun ngga. Wu nyia zak, ce wu sung abania dāng!

<sup>18</sup> Acemənana à ulang abwana mənə ka, à pə aban pakki Mətala səm Kərəsti tūrō dāng, tūrō nzal kunia nda à nakiyi ce ka. Nə kunboarna andə nacau məbubbuki sə à kə bəsəki denyicau mala abwana mənana à sūrə kəgir raka.

<sup>19</sup> Bwapəndəa kat ongnəna ce okiru ma'wun, sə ban kə boaram ace mani. Ən nggə earce nəma wu duk amə sələe arə gir mənana məboarne na, sə bə wu dum nə dʒwanyicau-arəŭ arə gir mənana məbike na ka.

<sup>20</sup> Bakuli mə pə dorəpwala ka malanə parki Shetan aba kusə wun.\*

Bə bwamuru mala Yesu Mətala səm do atə wun.

<sup>21</sup> Timoti, biam mətūrō, kə makka wun kûn. Anggo gbal sə Lukiyus, andə Jasən, andə Sosipata, abəla mem, à kə makka wun kûn.

---

\* **16:20 16:20** Balli gbal aba: 1Kor 16:23; 2Kor 13:14; Gal 6:18; Filp 4:23; 1Tas 5:28; 2Tas 3:18; Sən 22:21.

22 Mim Tatiyus, mənana ən giləi Buləs mənia yì cauterəa aban ká aban wun ngga, ən nggə makka wun kûn, kəla mwashat atà aməkpata Mətalabangjo.

23 Gayus, bwa mənana ən suləo a bala male, sə a bala male sə aməkpata Bakuli mana akani kə kpapi ka, kə makka wun kûn.

Arasətus, mə'tsək boalo mala nggea-là, andə mə'eam səm Kwartus, à kə makka wun kûn.

24 [Bè bʷamuru mala Yesu Kərəsti Mətala səm, do atà wun. Bè do anggo.]†

*Məsələata hiwi nə  
bʷangsəkiban*

25 Bè səm pè Bakuli gulo! Acemənana nə gandə tsək wun, wu nə cam nə rəcandəa aba pabamuru ma'wun, kəla mənana ən nggə hamnəi aba Cau Amsəban ngga. Mənia yì cau amur Yesu Kərəsti ka, yì ləmdə kane mala Bakuli, yì kane male mənana à səmbərə ce bara-bara.

26 Sə adyan ngga, mənia yì kane ka, amaləmce mala amə'bangnəa mala Bakuli mənana à giləia ka, à yì pusəna ce a banfana. Ado ka, aba nê mala Bakuli mənana tè malkiyi raka, mənia yì cau ka à yì bələna bāləi aban acili akún mala banza kat, à sùrəni, ace mənana yia gbal ka bəà pabamuria, bəà kpate.

27 Aban kə Bakuli nəmurəi, mənana kə yì mwashat nda məsəle kat ka, bə gulo pa, nə bu Yesu Kərəsti, málá male pà kàm dāng! Bè do anggo.

---

† 16:24 16:24 Abea atà maləmce mənana à giləia nə bu ka à nda à karə mənia ka.

**Mbula-Bwazza**  
**Portions of the Holy Bible in the Mbula-Bwazza**  
**language of Nigeria**

copyright © 2022 The Seed Company

Language: Mbula (Mbula-Bwazza)

Contributor: The Seed Company

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-12

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 Sep 2025 from source files dated 12 Jul 2025

dc693218-7e0b-5547-ab57-2e0275b90e93